

DOI: 10.18039/ajesi.1663994

Determination and Development of Decision Making Styles of Prospective Science Teachers about Socioscientific Issues: A Case Study¹

Esra KABATAŞ MEMİŞ², İrem KARCI³

Date Submitted: 23.03.2025 **Date Accepted:** 12.07.2025 **Type⁴:** Research Article

Abstract

The aim of this study is to investigate the decision-making styles of pre-service science teachers. Case study was selected as a qualitative research method in the study. The study was conducted in the fall semester of the 2022-2023 academic year with pre-service teachers studying in the third year of Kastamonu University Faculty of Education, Science Teaching Department and taking Science Teaching-1 course from the same faculty member. The study was conducted with a total of 13 pre-service teachers, nine female and four male. An eight week training was given to the participant pre-service teachers and the reflection of this training on the pre-service teachers was evaluated. The pre-service teachers were trained by the researcher on decision-making skills, processes, steps, styles and their importance in science education in a plan. During the training process, pre-service teachers were allowed to experience the rational decision-making process through various scenarios. As a data collection tool in the study, semi-structured interviews were used to determine the decision-making styles of the pre-service teachers at the beginning of the process and to evaluate the change in their styles at the end. Scoot and Bruce's (1995) five decision-making styles were determined as the theoretical framework of the study. The data obtained were analyzed by the researcher using inductive content analysis and themes were created. Coding was made in accordance with the emerging themes. When the findings obtained from the interviews were analyzed, it was determined that the research process contributed to the pre-service teachers' decision-making skills, their awareness of decision-making skills increased, and they experienced conscious changes in their decision-making styles towards the rational decision-making style. In addition, it was observed that pre-service teachers made much less dependent decisions than before the training process. However, it was determined that pre-service teachers avoided making decisions in avoidance and spontaneous styles.

Keywords: decision-making styles, decision-making skills, teacher education

Cite: Kabataş-Memiş, E., & Karci, İ. (2025). Determination and development of decision making styles of prospective science teachers about socioscientific issues: A case study. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 15(3), 1194-1231. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1663994>

¹ This study is based on the second author's master's thesis

² (Corresponding author) Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Education, Science Teaching, Turkey, ekmemis@kastamonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8272-0516>

³ Postgraduate Student, Kastamonu University, Faculty of Education, Science Teaching, Turkey, iremkarci6@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-3664-6676>

⁴ This research study was conducted with Research Ethics Committee approval of Kastamonu University, dated 03.10.2022 and issue number 5.

DOI: 10.18039/ajesi.1663994

Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Sosyobilimsel Konularla İlgili Karar Verme Stillерinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi: Bir Durum Çalışması¹

Esra KABATAŞ MEMİŞ², İrem KARCI³

Gönderim Tarihi: 23.03.2025

Kabul Tarihi: 12.07.2025

Türü⁴: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı; fen bilimleri öğretmen adaylarının karar verme stillerini araştırmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak durum çalışması seçilmiştir. Çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılının güz yarısında, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği üçüncü sınıfta öğrenim gören ve Fen Öğretimi-1dersini aynı öğretim üyesinden alan öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, dokuz kadın ve dört erkek olmak üzere toplamda 13 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Katılımcı öğretmen adaylarına sekiz haftalık bir eğitim verilerek bu eğitimin öğretmen adaylarına yansımaları değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarına araştırmacı tarafından; karar verme becerisi, süreçleri, basamakları, stilleri ve fen eğitiminde önemi bir plan dahilinde eğitim olarak verilmiştir. Eğitim sürecinde çeşitli senaryolar üzerinden öğretmen adaylarının rasyonel karar verme sürecini deneyimlemesine olanak tanınmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak; sürecin başlangıcında öğretmen adaylarının karar verme stillerini belirlemek için ve sonunda ise stillerinde gerçekleşen değişimi değerlendirmek için yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulanmıştır. Çalışmanın teorik çerçevesi olarak Scoot ve Bruce (1995)'a ait beşli karar verme stilleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından tümevarımsal içerik analizi kullanılarak analiz edilmiş ve temalar oluşturulmuştur. Ortaya çıkan temalara uygun şekilde kodlamalar yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular incelendiğinde araştırma sürecinin; öğretmen adaylarının karar verme becerisine katkı sağladığı, karar verme becerisine yönelik farkındalıklarının arttığı ve karar verme stillerinde rasyonel karar verme stiline yönelik bilinçli değişimler yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının eğitim süreci öncesine göre çok daha az bağımlı kararlar verdikleri görülmüştür. Bununla birlikte öğretmen adaylarının kaçınma ve anlık stilde karar vermekten kaçındıkları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: karar verme stilleri, karar verme becerisi, öğretmen eğitimi

Atf: Kabataş-Memiş, E. ve Karcı, İ. (2025). Fen bilimleri öğretmen adaylarının sosyobilimsel konularla ilgili karar verme stillerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi: Bir durum çalışması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 15(3), 1194-1231. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1663994>

¹ Bu çalışma, ikinci yazarın yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

² (Sorumlu Yazar) Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilimleri Öğretmenliği, Türkiye, ekmemis@kastamonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8272-0516>

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilimleri Öğretmenliği, Türkiye, iremkarci6@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-3664-6676>

⁴ Bu çalışma Kastamonu Üniversitesi'nin 03.10.2022 tarih ve 5 sayılı Etik Kurul Onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Giriş

Toplum olarak gelişme odaklı olan ülkelerde eğitim ve öğretimde 21. yüzyıl becerileri önem kazanmaktadır. Zira çağın gerekliliklerini barındıran nitelikli bir birey sorgulayan, eleştirel düşünen, araştırmacı ve karar verme becerisine sahip olmalıdır (Bozkurt, 2014). Belirtilen bu beceriler tüketiminin çoğaldığı toplumda üretimin arttığı bir döneme geçişi sağlayacak ve problemlere çözüm odaklı yaklaşan bireylerin gelişmesi için önemlidir (Yıldız, Çiftçi ve Karal, 2017).

21. yüzyıl becerileri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen öğretim programlarında bilimsel süreç becerileri, yaşam becerileri ve yenilikçi düşünme becerileri olarak belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Yaşam becerileri alt başlığı incelendiğinde içerisinde yer alan beceriler, bireyin ihtiyaç duyulan yeterliğe ulaşmasında büyük önem taşımaktadır (Prajapati, Sharma ve Sharma, 2017). Bu beceriler; analitik düşünme, karar verme, yaratıcı düşünme, girişimcilik, iletişim ve takım çalışmasıdır (Akbulut, 2013; Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Ayrıca beceri temelli geliştirilen 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli içerisinde, üst düzey düşünme becerileri başlığı altında karar verme becerisi belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 12).

Alver (2003) karar vermeyi, söz konusu problemi çözüme götürecek olası seçeneklerden en uygun olanı tespit etmek ve seçilen çözüm yolunu izlemek olarak tanımlamıştır. Ayrıca karar vermeyi bir teknik, bilim ve sanat olarak nitelendirmiştir. Karar verme; insanoğlunun en önemli ve mecburi yaşam becerilerinden biridir (Çelik, 2006). Bireylerin karşısına çıkan bir problem durumunda bu problemi çözmek için bireyin, çözüm yollarını oluşturabilmesi ve problemi sonuçlandırması gerekmektedir (Eldeleklioğlu, 1996). Karar verme bir süreci yansıtır ve bu süreç; karar verilecek konuya dair gerekli bilgilerin toplanması ve eksik görülen bilgilerin giderilmesi, alternatiflerin belirlenmesi ve avantaj-dezavantajlarının karşılaştırılması, en uygun seçeneğin belirlenmesi, kararın verilmesi ve değerlendirilmesini kapsar (Presseisen, 1991). Literatürdeki tanımlar incelendiğinde karar verme, birçok seçeneğin bireyin kriterleri doğrultusunda mantık süzgecinden geçerek tek seçeneğe indirilmesi sürecidir. Bir eylemle sonuçlanabileceği gibi, bir düşünce ile de sonuçlanabilir.

Karar verme sürecinde sadece kararı veren bireyin etkili olduğu düşünülse de bu süreçte etkilendiği birçok faktör bulunmaktadır (Güçray, Çolakkadioğlu ve Çekici, 2009). Birey kişisel ve sosyal özellikleri ile bir bütündür ve her birey kendisi için en uygun karar verme tutumunu bu özellikler doğrultusunda belirler. Farklı bireylerin benzer olaylarda aynı kararı vermemelerinin sebebi de bu durumdur (Phillips, Paziienza, ve Ferrin, 1984). Kararı veren birey, yakın çevresi, karar verilecek konuların farklı olması, geçmiş yaşantılar, beklentiler gibi birbirinden farklı ama ilişkili değişkenler karar verme sürecinde ve aşamalarında yansımalarını göstermektedir (Akaytay, 2004; Duru, 2019; Sarıkaya, 2013).

Bireyin karar verirken belirlediği öncelikleri, kararı nasıl aldığı araştırmacıların öncelikli konularındandır (Cebesoy, 2014; Kiriktir, 2022; Kütük, 2021; Sakallı, 2019). Farklı bireyler farklı karakteristik özelliklere sahip olacağından karar verme şekilleri de değişiklik göstermektedir. Bu sebeple karar verme sürecini şekillendiren en önemli faktörlerden biri de bireyin özelliklerini gösterdiği karar verme stilleridir (Taşdelen, 2001). Karar verirken ortaya çıkan davranışsal farklılıklar karar verme stillerini oluşturmaktadır (Phillips ve diğ., 1984). Karakaşoğlu'na (2008) göre eldeki bilgilerin yeterli kullanılmadığı, seçeneklerin değerlendirilmediği ve mantık çerçevesine oturtulmadan verilen kararlar üstünkörü verilmiş

“kötü karar” olarak belirtilmiştir. Bu durumun aksine iyi kararlar; elde edilen verilerin gözden geçirildiği, birden fazla seçeneğin tasarlandığı, değerlendirildiği, tüm ihtimallerin düşünüldüğü planlı karar verme süreçleri, bireyin rasyonel karar verme stili kullanarak verdiği kararlardır. Kullanılan yöntem ve karakteristik özellikler verilen kararın kalitesine yansımaktadır (Kaşık, 2009). Doğru yöntemin kullanıldığı, sürecin istendik şekilde yürütüldüğü, yerinde ve zamanında verilmiş kararlar bireyin hayatını olumlu yönde etkilerken, tersinin yaşandığı bir durumda yanlış kararlar bireyi ve yaşamını olumsuz etkileyecektir (Tatlıoğlu, 2014). Bireylerin farklı karar verme stillerini kullanıyor olması verilen her kararın aynı süreçlerden geçmediğini göstermektedir. Karar verme süreci eğitimlerinde özellikle de sürecin en doğru biçimde ilerlemesini destekleyen rasyonel karar verme stilini benimsemelerine önem verilmelidir (Izgar ve Yılmaz, 2007).

Literatür incelendiğinde karar verme becerisi, gerekli yönlendirmeler ile tecrübe edilme ve uygulama yoluyla geliştirilebilmektedir (Çakmakçı ve Özabacı, 2013; Torun, 2015). Okullar bu amaç üzerine yapılacak uygulamaların gerçekleşmesi için gerekli ortamı oluşturmaktadır (Özcan, 2005).

Karar vermeyi dersin işleyişi sırasında da sıklıkla kullanmak durumunda kalan öğretmenler, karar verme becerisi eğitiminde önemli rol oynamaktadırlar. Yaşam becerilerini öğrencilere kazandırmakla yükümlü olan öğretmenlerin aynı zamanda bu becerilere sahip olması gerekmektedir. Karar verme becerisi için verilecek eğitim ve uygulamalar öğrencilerin eğitim hayatları boyunca branş ayrımı yapılmadan devam etmelidir (Nardi & Wales, 1985). Karar verme süreci özellikle de fen eğitiminde büyük öneme sahiptir (Zeidler, Sadler, Simmons & Howes, 2005). Fen dersleri aracılığıyla karar verme becerisini geliştirmek hem dersin içeriğinin anlaşılması hem de becerinin süreç olarak gelişmesine yardımcı olacaktır (Covitt, Harris & Anderson, 2013; Jho, Song & Levinson, 2013). Nitekim bu süreci yönetecek olan fen bilimleri öğretmenlerinin fen eğitiminin doğasını bilen ve çağın gerektirdiği yeterliklere sahip olması beklenmektedir (Akar, 2019).

Gresch ve Bogeholz (2013) karar verme süreci üzerine eğitim verilmesi gerekliliğinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle yükseköğretim kurumlarında eğitim almakta olan öğretmen adaylarının bu konudaki yeterlikleri değerlendirilmeli ve geliştirilmelidir (Erduran Avcı ve Kamer, 2018). Karar verme becerisi doğası gereği yüzeysel bir eğitimden ziyade sürecin yaşandığı ve incelenildiği uygulamalar yardımıyla geliştirilmelidir.

Araştırmacılar bilinçli karar verme süreci basamaklarının incelenmesinde, tartışma ortamı yaratma imkanı sağlayan güncel, sosyobilimsel konular kullanılabileceğini vurgulamışlardır (Kılınç, Demiral ve Kartal, 2017). Bu yönüyle bu araştırma sürecinde öğretmen adaylarına eğitim programında yer alan senaryolar ve sosyobilimsel konular odaklı uygulamalar tercih edilmiştir.

Karar Verme Becerisi

Purzer ve Chen (2010) karar vermeyi, ömür boyu gerçekleşen ve bireyin hayatında kendini sürekli olarak gösteren bir eylem olarak tanımlar. Cinsiyet, yaş, dil, din, çevre, sosyal statü, kültürel yapı ayrımı olmaksızın tüm insanların şimdi ve geleceğe yönelik karşılaştıkları sorunlar için kendilerine en uygun gördükleri seçeneği veya mantıklı gelen çözüm yolunu tercih etmeleridir (Prachagool, Nuangchalerm, Subramaniam ve Dostál, 2016). Bu nedenle insanların yaşamında her daim etkin bir konuma sahiptir (Sinangil, 1992). Bulunduğu çevreye uyum sağlayan insan, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla karar verme davranışına başvurur

(Kardaş, 2013). Karar verme, bir ihtiyacı giderecek çeşitli nesnelere ya da bu nesnelere ulaşmayı sağlayacak farklı yolların olduğu durumlarda, hissedilen zorluğu giderecek bir yöneliştir. Bireylerin gerçekleşen bu durumun içinde, aktif rol aldığı, dinamik ve mantıksal bir süreçtir (Acıbozlar, 2006).

Karar verme insan hayatının bütününde kendine yer edinmiş ve her alanında ortaya çıkan bireye özgü bir beceridir (Demiral ve Türkmenoğlu, 2018). Karar verme becerisinin en önemli amaçlarından biri de bireyin zekâsının işleyişi ile problem durumunu açıklığa kavuşturabilmesidir (Güçray, 1998). Bu amaç doğrultusunda karar verme, bir tercih etme eylemidir (Işığışık, 2015). Bireyin bir gereksinimini karşılayacağı varsayılan seçeneğe götürecek çeşitli çözüm yolları olduğu zaman ortaya çıkar. Bu durum, sorunu giderecek bir yöneliştir. Benzer bir tanımla karar verme, olası alternatifler arasından bireyin oluşturduğu belirli kriterlere göre bir seçim yapmasıdır (Baysal, 2009). Dahası, belli bir hedefe göre karar veren bireylerin, kararı verirken, amaçlanan sonucu göz önünde bulundurduklarını birçok çalışma belirtmiştir (Uludağ ve Doğan, 2016).

Karar verme psikolojik bir süreci yansıtır. Bu psikolojik süreç, zihinsel çabaların yoğunlukta olduğu bir durumdur. Fiziksel kısmında ise daha çok öğrenme ve bilgi toplama aşamalarında gerçekleşen uğraşlar yer alır. Ayrıca, karar verme problem durumuna bir bütün halinde yaklaşarak sonuca kavuşturmak için kullanılan sosyal bir strateji olarak da tanımlanır.

Kararlar, karşılaşılan problem durumunun niteliğine göre bazen basit, anlık çözümler ile geçiştirilirken bazen de karmaşık süreçler isteyen ve yaşantıya yön verecek öneme sahip olabilirler (Çolak, 2022). Durumlar karşısında vermiş olduğumuz kararlar, üzerinde çok düşünülmemiş, anlık kararlar olabileceği gibi oldukça uzun süren bir değerlendirme süreci sonucunda kabul görmüş kararlar da olabilir (Yiğit, 2005). Buradan da anlaşılacağı gibi kararın niteliği ve gereken süre, karar verilen durum ve bu durumu etkileyen çeşitli faktörlerin birey için önemine bağlıdır.

Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler

Literatürde karar verme sürecini etkileyen faktörler kişiyle ilgili ve çevreyle ilgili olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır (Demirbaş-Nemli, 2018).

Kişiyle İlgili Faktörler

Eğitim durumu, bilgi düzeyi, cinsiyet, kültürel değerler, aile yapısı, inanç, tecrübeler, duygular, fizyolojik yapı, ruhsal sağlık, yetenekler, istekler, zeka seviyesi, ilgi alanları, amaçlar ve karar verme stili gibi birçok faktör olduğu söylenebilir (Batçoğlu-Genç, 1994; Berg ve Latin, 2008; Kuzgun, 2006; Sefil ve Çilingiroğlu, 2011). Bu faktörlere ek olarak yaş faktörü bireyin bilgi ve deneyim düzeyini etkilemektedir. Birey yaş aldıkça bilgi düzeyi, deneyim miktarı ve becerilerinde artış gözlenmektedir (Kuzgun, 2006; Öztapak, 2013). Bu da karar verirken daha dikkatli, planlı ve mantık çerçevesinde kararlar vermesini sağladığını göstermektedir (Lewis, 1981; Mann, Harmoni ve Power, 1989). Eldeleklioğlu (1996) yaşla birlikte bireyin karakterinin oturması ve iç dünyasındaki belirsizliklerin netleşmesini "billurlaşma" olarak tanımlamaktadır. Bireyin karakteristik özellikleri ve olaylara karşı tutumu netlik kazandığında ilgi ve becerileri de birey için belirgin hale gelecektir.

Karar verme süreci bireyin elinde bulunan imkan ve şartlar çevresinde şekillenir (Çolaklıoğlu, 2012). Verilecek karar; zamanın kısıtlı olması (Ahituv, Igbaria ve Sella, 1998) ve karar verilmesi gereken durum ya da olayla bireyin özelliklerinin karşı karşıya gelmesi gibi görevin zor, karmaşık olması (Brehmer, 1992) gibi faktörlere bağlıdır. Bu da bireyin karar verirken stres altında olmasına sebep olacaktır. Stres faktörü de karar verme sürecinde odaktan uzaklaştırma, dikkati dağıtma, değerlendirmede zorluk yaşama gibi durumlara sebep olarak bireyi olumsuz etkileyecektir (Köksal, 2003). Karar verme sürecini etkileyen faktörlerin birey odaklı özellikler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, karar verme durumunu etkileyen asıl durum otoritenin merkezinde bireyin bulunması gerektiğidir (İlmez, 2010).

Çevreyle İlgili Faktörler

Birey verdiği kararlar sonucunda bulunduğu toplumu etkilemektedir. Karar verme sürecinde kişi hem kendine ait gereksinimlerini hem de toplumun beklentisini karşılama eğilimindedir (Hartung, Marco, Nevman ve Parr, 2003). Bu iki gereksinimi gidermek adına çeşitli alternatiflere sahip bireyin bu alternatifleri analiz etmesi için elinde yer alan ana bilgi kaynağı ise toplumsal normlardır. Karar verme süreci içerisinde normlar bireyin üzerinde bağlayıcı ve yol gösterici özelliktedirler (Bursalıoğlu, 2002). Benzer olarak Kardaş (2013) bu durumu, bireyin sosyal çevresine karşı sorumluluk sahibi olması ve hissettiği sorumluluk duygusunun karar vermelerine etkisi olarak açıklamaktadır. Çevresinde bulunan diğer bireylerin probleme yaklaşımları, sahip oldukları bilgi birikimleri, seçimlerine destek olmaları bireyin kararlarını etkilemektedir (Atsan, 2017; Dülger, 2008). Literatür incelendiğinde özellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerin karar verme sürecinde zorluk yaşadığı ve bu nedenle de sosyal çevrelerinden rehberlik düzeyinde destek verilmesinin öğrencilerin karar verme süreçlerine faydalı olduğu görülmektedir (Eldeleklioğlu, 1996; Öncül, 2013; Ross, 1981; Tunç, 2011). Burada sözü geçen sosyal çevre; aile, arkadaş grubu ve öğretmenler olarak belirtilmektedir.

Karar veren birey kişisel ve çevresel faktörlerden elde ettiği bilgi birikimini hedefleri doğrultusunda etkili ve olumlu kullanmayı başarabilirse, faktörlerin kararları üzerindeki etkisini yönlendirmeyi de başarabilecektir (Karahan, Kaygusuz ve Sardoğan, 2006). Bireyin bu davranışını şekillendiren asıl durum sahip olduğu karar verme stilleridir. Çünkü bireysel ve karakteristik özellikler kişinin karar verme stillerini belirleyen ana unsurlardır (Avşaroğlu, 2007; Sarı, 2008; Taşdelen, 2001). Karar verme ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bireyin sahip olduğu karar verme stilleri büyük önem taşımaktadır.

Karar Verme Stilleri

Karar verme stili bireyin sahip olduğu özellikleri ve motivasyonundan etkilenir (Taşdelen, 2002). Bireyin bir konu hakkında karar alırken konuyu ele alış biçimi, tutumu, tepkisi ve davranışları karar verme stilini ortaya koymaktadır. Bu sebeple de her karar veren birey verdiği kararlarda farklı stil ve stratejiler kullanmaktadır (Ersever, 1996; Payne ve diğ., 1993; Phillips ve diğ., 1984). Bu nedenle birçok araştırmacı tarafından tanımlanmış çeşitli karar verme stilleri bulunmaktadır (Tekin ve Ehtiyar, 2010).

Dinklage (1967)'ye göre bireyler karar verme stillerine göre; refleks odaklı hareket eden, kadere bırakan, başkasının iradesine razı olan, erteleyen, karar verilecek konu üzerine

fazla düşünen, planlı ve sistematik karar veren, sezgi odaklı karar veren ve karar vermekten kaçınan olmak üzere sekiz ayrı grupta toplanır.

Driver ve arkadaşları (1998) karar verme durumunu beş farklı stilde ele almaktadır. Bunlar; kesin kararlı stil, değişebilir stil, hiyerarşik stil, bütünlük sağlayan stil ve sistematik stil olarak sınıflandırılabilir.

Johnson'a (1978) göre karar verme stili bireyin bilgiyi depolaması ve analiz edebilmesi durumlarına bağlıdır. Bilgiyi depolama aşamasında iki stil yer almaktadır. Ani stil, kararın bireyler arasında farklılık barındırabildiği stildir. Sistemli stilde ise amaca bağlılık önem taşımaktadır. Bilginin analizi aşamasında ise içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki çeşit değerlendirme süreci yer alır.

Harren (1979) ise karar verme stillerini üç gruba ayırmıştır. Bu stiller; mantıklı karar verme, iç tepkisel karar verme ve bağımlı karar vermedir. Stilleri sıralamak istersek en üstte mantıklı karar verme stili yer alırken, en alt sırada bağımlı karar verme stili yer alabilir.

Deniz (2004) göre birey karar verme sürecinde; çekingem, panik, dikkatli ve erteleyici gibi çeşitli karar verme tiplerini kullanmakta olduğunu belirtmiştir.

Scott ve Bruce (1995) karar verme stillerinin bireyin kişilik özellikleri olmadığını, aksine benzer durumlarda ortaya konulan öğrenilmiş davranışlar olduğunu belirtmektedir. Bu tanım üzerine dört karar verme stili önermektedirler. Bu stiller rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kaçınma karar verme stilleridir. Sonrasında yaptıkları çalışmalar sonucunda kendiliğinden-anlık karar verme olarak yeni bir stil daha eklenmiştir. Bu araştırmada Scott ve Bruce (1995)'a ait beşli karar verme stilleri ele alınmaktadır. Belirtilen bu stiller bu çalışma kapsamında araştırılan stillerdir.

1. Rasyonel Karar Verme Stili

Seçeneklerin detaylı analizi ve mantıklı değerlendirilmesini içermektedir (Scott ve Bruce, 1995). Karar veren birey her seçenek için ayrı değerlendirme yürütürken aynı zamanda olası sonuçlarını da hesaplamaktadır (Busari ve Spicer, 2015). Bireyin izlediği bu karmaşık ve zaman alan yol aynı zamanda yaşadığı olaylar karşısında vermiş olduğu kararları açıklamaya, anlamlandırmaya, analiz etmeye ve tahmin yürütmeye yardımcı olmaktadır. Bu sayede rasyonel karar verme stilini benimseyen bireyler geçmiş ve şimdi aldığı kararların gelecek kararlarını nasıl etkileyeceği konusunda gelişmiş bir öngörü yeteneğine sahiptir (Ayyıldız Ünnü, 2014). Rasyonel karar verme stilinde birey her aşamada bilinçli ve eleştirel yaklaşım benimsemektedir. Süreci her ayrıntısına kadar dikkatle planlayarak derinlemesine yaşayan birey (Tetlock, Peterson ve Berry, 1993), kararını vermeden önce oldukça fazla çaba ve zaman harcamaktadır (Fitzgerald, Mohammed ve Kremer, 2017). Bu stili benimseyen bireyler kararlarının sorumluluğunu almaktadır (Nas, 2006).

2. Sezgisel Karar Verme Stili

Karar verme durumunda duygu ve sezgilerin baskın olduğu bireyin içgüdüsel olarak hareket ettiği stildir. Rasyonel süreçte yer alan uzun düşünme eyleminin yerini bireyi daha hızlı harekete geçirebilecek ve güvendikleri sezgiler alır (Scott ve Bruce, 1995). Sahip olunan duyuşsal özellikler karar verme sürecini yönlendirmektedir. Verilen her kararda bireyi iyi veya kötü olarak etkileyecek sonuçlar ortaya çıkar. Schwarz (2000) bu durumu beklenti teorisi

üzerinden, karar vericinin güdülendiği alanlara yönelmeyi tercih etmesi olarak açıklamaktadır. Bu sebeple sezgiler daha öncesinde yaşanmış benzer durumlardan elde edilen bilgi birikimini destekler ve kararın daha çabuk sonuçlanmasına yardımcı olur (Wray, 2017). Rasyonel karar verme sürecinde bulunan fazlasıyla zaman gerektiren mantık yürütme ve değerlendirme aşamaları bu stilde bulunmadığından karar verici üzerindeki baskı da azalmaktadır (Kahneman, 2003). Rasyonel stilde olduğu gibi bu stilde de birey sorumluluk almaktan kaçınmamaktadır (Nas, 2006). Karar verme, bireyin kendisi tarafından gerçekleştirildiği için verdiği kararın sorumluluğu da yine bireye aittir. Bundan dolayı karar veren bireylerin sorumluluk sahibi olması gerekmektedir (Acıbozlar, 2006).

3. Bağımlı Karar Verme Stili

Karar alırken diğer bireylerin düşünce ve önerilerini önemserken, yönlendirilme arzusu barındırırlar (Scott ve Bruce, 1995). Bu stili benimseyen bireyler diğer bireylerin kararlarını doğru buldukları için karar verirken genellikle bu bireylerin istek ve önerilerinden etkilenmektedirler (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Nas (2006) bu stile sahip bireylerin kabul görme eğilimi olduğundan, çevreyi belli sınırlar içerisinde algıladıklarını belirtmektedir. Ayrıca hata yapmaktan çekindikleri için verdiği kararın sorumluluğunu almazlar.

4. Kaçınma Karar Verme Stili

Bireylerin karar verme eylemine karşı gösterdiği kaçınma eğilimidir. Bu stile sahip bireyler sorumluluk almaktan kaçındıkları için kendi kararlarını başkalarının vermesini tercih eder. Birey yürütmesi gereken karar verme durumunu diğer bireylere yükleyerek vermesi gereken kararları çevresindeki bireylerin düşünceleri ve süreçleri ile ortaya koymasını bekler. Böylece sorumluluğu üstlenmekten kaçınır (Kaşık, 2009). Bireyin erteleme ve kaçınma tutumları karar verme eylemine üstün gelmektedir (Scott ve Bruce, 1995). Ayrıca benzer olarak ele alınan kaçınma karar verme stili ile kararsızlık durumunun birbirinden ayrı tutulması gerekmektedir. Aralarındaki en büyük ve en önemli fark kaçınma karar verme stiline sahip bireyler kendilerine ait bir karara varmış olmasına rağmen bu karardan emin olamamakta ve rahatsızlık duymaktadırlar (Bacanlı, 2000).

5. Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili

Seçeneklerin oluşturulmadığı, değerlendirilmediği, kısacası bireylerin karar verme sürecini deneyimlemediği tutumdur (Scott ve Bruce, 1995). Kararın sonuçlanmasının aceleye getirildiği, düşünmeden (Taşdelen, 2004) ve aniden (Hulderman, 2003) gerçekleştiği durumdur. Ancak karar verme süreci belirlenen bir zaman dilimini kapsayan faaliyet olarak tanımlanmıştır (Candangil, 2005). Bu stilde bulunan karara çabuk ulaşma çabası süreci gerçekleştirme fırsatı tanımamaktadır.

Karar verme stilleri farklı anlamlar içermelerine rağmen aynı zamanda birbirleriyle bağlantılıdır (Taşdelen, 2002). Karar veren bireyler tek bir stil yerine birden fazla stili bir arada kullanırlar (Gambetti, Fabbri, Bensi, ve Tonetti, 2007). Özellikle de önemli kararların alındığı süreçlerde bireyler birkaç stili bir arada kullanmaktadırlar (Driver, Newton, ve Osborne, 1998).

Alanyazında karar verme üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Taşdelen (2002) yapmış olduğu nicel çalışmada öğretmen adaylarının bazı psikososyal değişkenlere göre karar verme stillerini incelemiş, öğretmen adaylarını kullandığı karar verme stilleri (sezgisel stil hariç) ile bazı etmenler (kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, sosyoekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek) arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Sakallı (2019) fen bilgisi öğretmen adaylarının karar verme stillerinin incelenmek amacıyla yapmış olduğu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanmış, öğretmen adaylarının karar verme beceri düzeylerinin çoğunluğunun orta düzeyde bir kısmının yüksek az bir kısmının da düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Karcılı (2022) yapmış olduğu araştırmada argümantasyon temelli uygulamaların, öğrencilerin karar verme becerilerine ve karar verme stillerine etkisini incelemiş ve gerçekleştirilen uygulamaların rasyonel karar verme stili üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğu görülürken sezgisel ve bağımlı karar verme stillerinin azalması üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Problem Durumu

Bu çalışmada; Fen Bilimleri öğretmen adayları için tasarlanan eğitim programı sonucunda, Fen Bilimleri öğretmen adaylarının karar verme stillerindeki değişimin neden ve nasıl gerçekleştiğinin araştırılması problem durumunu oluşturmaktadır.

Bu çerçevede aşağıdaki araştırma soruları araştırılmıştır:

1. Süreç öncesinde öğretmen adayları hangi karar verme stillerini neden kullanmaktadır?
2. Karar verme becerisini geliştirmeye yönelik verilen eğitim sonucunda, öğretmen adaylarında nasıl bir değişim ve gelişim meydana gelmiştir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İlgili literatür incelendiğinde; karar verme becerisinin eğitim yoluyla gelişmesinin ve karar verme sürecinin aktif olarak kullanılmasının, bireylerin karar verme stillerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Ancak karar verme stillerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmaların, sadece nicel boyutta gerçekleştirilmesi sebebiyle eksik olduğu görülmektedir. Bu araştırmada süreç tasarlanırken fen bilimleri öğretmen adaylarının karar verme becerisine sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Araştırma karar verme becerisinin fen eğitimi üzerindeki etkisi göz önüne alınarak fen bilimleri öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Ancak karar verme becerisi ile karar verme stilleri arasındaki bağlantı üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda sadece stillerin belirlenmesi yetersizdir. Karar verme becerisine sahip bir birey aynı zamanda rasyonel karar verme stiline de sahip olmalıdır. Bu sebeple bireylerin karar verme süreci ve stillerine yönelik verilecek bir eğitim ile öğretmen adaylarının kullandığı karar verme stillerinde bir değişim ve gelişim olup olmadığını incelemek amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışma grubu amaçlı örneklemeyle seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmacının amacına yönelik belirlediği kriterlere uygun örnekleme oluşturması gerektiği varsayımını içerir (Merriam ve Tisdell, 2015). Araştırmanın amacına uygun olarak seçilecek çalışma grubu için belirlenen kriterler şu şekildedir; fen bilimleri öğretmenliği bölümünde okuyan, aynı eğitim geçmişlerine ve düzeylerine (3. sınıf) sahip olan, karar verme becerisine yönelik herhangi bir eğitim almamış öğretmen adayları seçilmiştir.

Bu amaçla; 2022 güz döneminde Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Fen Bilimleri Öğretmenliği üçüncü sınıfta öğrenim gören, Fen Öğretimi-1 dersini alan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 13 öğretmen adayı çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adayları, çalışma öncesinde karar verme becerisine yönelik herhangi bir eğitim almamışlardır. Çalışmanın yürütüldüğü Fen Öğretimi-1 dersi içeriğinde karar verme becerisi yer almaktadır. Bu sayede öğretmen adaylarının karar verme stillerinde yaşayacakları öngörülen değişimin, aldıkları eğitime bağlı oluşması amaçlanmıştır. Araştırmaya dokuz kadın ve dört erkek öğretmen adayı katılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu amaçlı örneklemeyle seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmacının amacına yönelik belirlediği kriterlere uygun örnekleme oluşturması gerektiği varsayımını içerir (Merriam ve Tisdell, 2015). Araştırmanın amacına uygun olarak seçilecek çalışma grubu için belirlenen kriterler şu şekildedir; fen bilimleri öğretmenliği bölümünde okuyan, aynı eğitim geçmişlerine ve düzeylerine (3. sınıf) sahip olan, karar verme becerisine yönelik herhangi bir eğitim almamış öğretmen adayları seçilmiştir.

Bu amaçla; 2022 güz döneminde Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Fen Bilimleri Öğretmenliği üçüncü sınıfta öğrenim gören, Fen Öğretimi-1 dersini alan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 13 öğretmen adayı çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adayları, çalışma öncesinde karar verme becerisine yönelik herhangi bir eğitim almamışlardır. Çalışmanın yürütüldüğü Fen Öğretimi-1 dersi içeriğinde karar verme becerisi yer almaktadır. Bu sayede öğretmen adaylarının karar verme stillerinde yaşayacakları öngörülen değişimin, aldıkları eğitime bağlı oluşması amaçlanmıştır. Araştırmaya dokuz kadın ve dört erkek öğretmen adayı katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Scott ve Bruce (1995) tarafından geliştirilmiş Karar Verme Stilleri Ölçeğindeki sınıflandırma ve sorular temel alınarak, araştırmacı tarafından ön görüşme ve son görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları son halini almadan önce iki doktora öğrencisine uygulanmış, elde edilen veriler incelenerek tespit edilen eksiklikler giderilmiş sonrasında uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularının son düzenlenmesini gerçekleştiren uzman; aynı zamanda araştırmacının danışmanı olup, yarı yapılandırılmış görüşmeler içeren birçok nitel çalışmada yer almıştır. Ardından çalışmaya katılan Fen Bilimleri Öğretmen adaylarının karar verme becerisine ve stillerine yönelik bilgilerini ve algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış ön

görüşmeler yapılmıştır. Ön görüşmede; karar verme becerisi tanımı teması altında stilleri inceleyen sorular yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış son görüşme soruları, karar verme stilleri başlığı altında beş ana soru ve bu sorulardan alınan cevapları detaylandırmak için eklenen on soru ile birlikte toplamda 15 sorudan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Karar verme sürecinin eğitim yoluyla geliştirilebildiği literatürde ifade edilmektedir (Bozkurt, 2014). Uygulama süreci tasarlanırken eğitimin içeriği ve nasıl uygulanacağı ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar incelenmiştir. Bu eğitim süreci tasarlanırken, karar verme sürecinin deneyimlenebileceği ve karar verme becerisini geliştirdiği çalışmalarda kanıtlanmış yöntemlere yer verilmiştir (Goloğlu, 2009; Kardaş, 2013). Eğitim içerisinde Gülhan'ın (2012) yüksek lisans tezinde yer alan sosyobilimsel konularda oluşturulan senaryolar kullanılarak, öğretmen adayları arasında tartışma ortamı oluşturmak amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının süreç içerisinde ve sonunda özellikle rasyonel karar verme stiline yönelmeleri amaçlanmıştır. Belirtilen amaçlar doğrultusunda eğitim süreci tasarlanmış ve etik kurul izni alınarak uygulama sürecine başlanmıştır. Uygulama sürecinin başında öğretmen adayların ile yarı yapılandırılmış ön görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Eğitim, sürecin ikinci haftasından itibaren araştırmacı tarafından ders içeriğinde aktif olarak kullanılmakta olan 21. Yüzyıl Becerileri İçin Fen Eğitimi (Kabataş Memiş, 2020) kitabı üzerinden yürütülmüştür. Uygulama süreci Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Uygulama Süreci

Uygulama Haftası	Uygulama Süresi	Haftanın Konusu	Uygulama
Hafta 1	1 hafta	Ön Görüşme	Çalışmanın ilk haftasında öğretmen adaylarının karar verme stillerini tespit etmek adına yarı yapılandırılmış ön görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
Hafta 2	3 Ders Saati	Karar verme becerisinin tanımlanması	- Çeşitli örnekler üzerinden karar verme becerisinin karar verme durumu ile benzerlik ve farklılıkları tartışılmıştır. - Öğretmen adaylarına yöneltilen sorular ya da olaylar üzerinden karar verme durumunun basit bir eylemden öte detaylı bir süreç üzerinden yaşandığını göstermek amaçlanmıştır. - Karar verme becerisini daha iyi tanımları için araştırmacı tarafından belirlenen akademik makale (Kabataş Memiş, Bozkurt, Cevizci, Avunç ve Öğretmen, 2016) öğretmen adaylarına verilmiştir.
Hafta 3	3 Ders Saati	Karar verme sürecinin aşamaları	- Çeşitli araştırmacıların karar verme süreci adımlarını inceleyen öğretmen adaylarının özellikle de kendi aralarında basamakların önemi ve gerekliliği üzerine tartışmalarına izin verilmiştir. - Tartışma sonunda öğretmen adayları karar verme sürecinin etkileyen faktörlerin bireysel olarak farklılık gösterdiği kanısına ulaşmıştır. Bu durumun bireylerin karar verme stillerinin oluşmasına sebep olduğunu belirten araştırmacı tarafından stillerin irdelenmesi için belirlenen Taşdelen' e (2001) ait akademik makale öğretmen adaylarına verilmiştir.

Tablo 1
(Devam)

Hafta 4	3 Ders Saati	Karar verme stilleri	- Karar verme stillerine yönelik makale tartışılmış ve değerlendirilmiştir. - Öğretmen adayları kendi karar verme süreçlerinde hangi stillere sahip olduğu üzerinde durmuş ve bazı stillerde verilen kararın belirli bir süreç bulundurmadığını gözlemlemişlerdir. - Ders karar verme stillerinin verilen kararlar üzerindeki etkisi ve ortaya çıkabilecek sonuçlar üzerinden yürütülmüştür.
<i>5. hafta itibariyle öğretmen adaylarına farklı sosyobilimsel konuları içeren senaryolar verilmiştir. Bu senaryolar üzerinden karar verme sürecini bilinçli yürütmelerine olanak sağlanmıştır.</i>			
Hafta 5	3 Ders Saati	Karar verme becerilerinin fen eğitimindeki önemi	- Karar verme becerisine sahip bireyler yetiştirmenin fen eğitimindeki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. 21. Yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmenin özellikle de fen eğitiminin birincil amaçlarından olduğuna değinilmiştir. Özellikle de öğretmen adaylarının belirtilen becerilere sahip olması gerektiği önemi vurgulanmıştır. - Öğretmen adaylarına; çikolata seçimi, bebek bakıcısı ve insan genom projesi adlı üç senaryo verilmiştir. - Öğretmen adayları senaryolar üzerinden karar verme sürecini deneyimlemiş ve sonrasında katılımcılarla verilen farklı kararların karşılaştırmasını yapmışlardır.
Hafta 6	3 Ders Saati	Karar verme becerilerini destekleyen öğrenme ortamları	- Karar verme becerisini destekleyen öğrenme ortamlarına (tartışma, argümantasyon tekniği, sosyobilimsel konular) yer verilmiştir. - Öğretmen adaylarına; GDO'lu ürünler, biyoteknoloji ve insan klonlama adlı üç senaryo verilmiştir. Bu senaryolar üzerinden yürüttükleri karar verme süreçleri tartışılmış, bireysel öncelikleri, kriterleri, etik ve ahlaki değerleri arasındaki farklılıklar üzerinde durulmuştur.
Hafta 7	3 Ders Saati	Karar verme becerilerine sahip bir bireyin özellikleri	- Karar verme becerisine sahip bireyin özelliklerine değinilmiştir. Karar veren bireyin rasyonel stili benimsemesi gerektiği üzerine tartışılmıştır. - Öğretmen adaylarına; global ısınma, nükleer enerji ve enerji tasarrufu adlı senaryolar verilmiştir.
Hafta 8	1 hafta	Son Görüşme	Çalışmanın son haftasında eğitim sürecinde öğretmen adaylarındaki gelişim ve değişimi görmek adına yarı yapılandırılmış son görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi

Görüşmelerin yapıldığı katılımcıların isimleri paylaşılmamıştır. Ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşmeler araştırmacı tarafından veri transkripsiyonu haline getirilmiştir. Elde edilen veriler tümevarımsal yaklaşım benimsenerek içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinin tercih edilme nedeni, elde edilen verilerin önceden var olan herhangi bir kodlama çerçevesine uydurulmaya çalışılmamasıdır. Strauss ve Corbin (1998) kodlamanın üç farklı türü olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama

yapılmıştır. Yazılı hale getirilen veriler, araştırmacı tarafından birkaç defa okunarak öğretmen adaylarının ifadelerinde yer alan farklı durumlar için yeni kodlar oluşturulmuştur. Analiz sürecinde bir yazılım kullanılmamıştır. Ortaya çıkan temalara uygun şekilde kodlamalar yapılmıştır. Kodlar oluşturulurken katılımcıların cevaplarının hangi kavramlara karşılık geldiği ve sıklığı saptanmaya çalışılmıştır. Temaların belirlenmesi aşamasında kodlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar bulunmuştur. Araştırmanın güvenilirliğinin arttırmak amacıyla, araştırmacı kodlama sürecini tamamladıktan sonra, bir uzman tarafından görüşme verileri incelenmiştir. Uzmanın verdiği revizeler doğrultusunda kodlar iki kez olmak üzere yeniden düzenlenmiş ve son halini almıştır.

Geçerlik / Güvenirlik / İnanırcılık

Nitel araştırmalar az sayıda örneklem barındıran bir grubun; deneyimleri, görüşmeler, gözlem ve çeşitli dokümanlar yoluyla analiz edildiği süreci tanımlamaktadır (Başkale, 2016). Nitel çalışmalarda veri toplama süreci geçerliği etkileyen en önemli faktördür. Görüşmelerin sayıca fazla olması ve görüşme süresinin artması araştırmanın geçerliğini de arttırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırma sürecinde çalışmaya katılan öğretmen adayları ile 7-10 dakika kadar süren ön görüşmeler ve 40-45 dakika süren son görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı ve katılımcıların uzun süre bir arada olması nitel araştırmalarda geçerliği arttıran unsurlardandır (Creswell ve Miller, 2000). Bu nedenle araştırmanın yürütüldüğü sekiz haftalık süreçte araştırmacı tarafından, durum çalışmasına uygun olarak detaylı analizler yapılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için veri kaynaklarından edinilen gerçek veriler ile bulgularda yansıtılan veriler arasındaki doğruluk ve tutarlılık diğer araştırmacıların çalışmanın inanırcılığını teyit etmesini sağlar (Merriam, 2013). Bu amaç doğrultusunda öğretmen adayları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrudan alıntılarla, detaylı betimlemeler kullanılarak, net ve anlaşılır olacak şekilde verilmiştir. Araştırmanın aktarılabiliğini arttırmak amacıyla amaçlı örneklem tercih edilmiş, çalışmaya katılan öğretmen adayları belirlenen kriterlere göre seçilmiştir. Çalışmanın doğrulanabilirliği araştırmacının süreç boyunca rolü incelendiğinde, tüm öğretmen adaylarına eşit yaklaşması ve çalışmada elde edilen bulgulara kendi yorumunu katmaması yönüyle sağlanmıştır. Ayrıca araştırmacı yüksek lisans eğitimi süresince Nitel Araştırma Yöntemleri dersleri almış ve karar verme süreci, stilleri ile ilgili literatürü detaylı olarak incelemiştir.

Etik Konular

Bu çalışma, Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 03/10/22 tarihli ve 5 numaralı kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Öğretmen Adaylarının Ön Görüşme Bulguları

Ön görüşme bulguları araştırmanın “Süreç öncesinde öğretmen adayları hangi karar verme stillerini neden kullanmaktadır?” sorusuna yönelik olarak incelenmiştir. Araştırmacı analizleri sonucunda; “Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler, Stilleri” temalarını oluşturmuştur. Verilerin analizi sonucunda elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2*Ön Görüşmelere İlişkin Tema, Kod ve Frekanslar*

Tema	Alt Tema	Frekans
Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler	Çevresel faktörler	10
	Bireyin ruhsal ve duygusal durumu	8
	Sosyal çevre	6
	Karar verilen konu/durum	3
	Bireyin yaşantısı	3
	Maddiyat	3
	Bireyin kişilik özellikleri	1
	Bireyin kriterleri	1
Stilleri	Bireysel farklılık	13
	Duygu ve sezgileri kullanma	3
	Bireyin yetiştirilme ortamı	3
	Bireyin yaşantısı	3
	Bireyin psikolojik durumu	3
	Bireyin eğitim seviyesi	2
	Ani karar verilmesi	1

Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler

Karar verme durumunu etkileyen faktörleri, ortaya çıkarmak adına “Karar vermeyi etkileyen faktörler olduğunu düşünüyor musunuz? Bu faktörler nelerdir? Açıklayınız.” soruları öğretmen adaylarına yöneltilmiştir. Öğretmen adayları belirttikleri faktörler arasından sırasıyla en fazla çevresel faktörler ve bireyin ruhsal-duygusal durumuna değinmişlerdir. İfadelerinde bu faktörlere yer verirken, çoğunlukla bir arada vurgu yapmaktadırlar. Örneğin: Ö1: *“Yani o anki duygular ya da olayların nasıl geliştiği... ya insanın o anki ruh hali olabilir, o an o günkü yaşadığı olaylar olabilir. Mesela kötü bir olay yaşadıysa ya da çok iyi bir güne başladıysa bir konu hakkında farklı şeylere karar verebilir. Bu kadar.”* olarak çevresel faktörleri vurgulamaktadır. Benzer olarak Ö5 ifadesinde: *“O an içinde bulunduğu durum olabilir, duygusal durumu olabilir ya da çevre şartları olabilir. O an içinde bulunduğumuz ortam koşulları olabilir, psikolojik ve ruhsal durumumuz olabilir... Maddi manevi herhangi bir konu olabilir bunlar etkiler diye düşünüyorum.”* bireyin ruhsal-duygusal durumuna değinmiştir.

Bazı öğretmen adayları; karar verilen konu/durum, maddiyat, bireyin kişilik özellikleri gibi farklı faktörlere de ifadelerinde yer vermektedirler. Ö11 ifadesinde: *“Düşünüyorum. Çevresel faktörler de olabilir bazen topluluk içine uymak için bile kararımızı değiştirebiliriz. Ailevi falanda olabilir hani aile baskısı da olabilir kararlarımızı değiştirebiliriz.”* bu duruma yer vermektedir.

Öğretmen adaylarının değindiği bir diğer faktör ise bireyin sosyal çevresidir. Bireyin sosyal çevresi ve yaşantısı faktörlerini ifadesinde belirten öğretmen adaylarının, aynı zamanda bireyin kriterleri faktörünü de vurguladıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının düşüncelerinden örnekler aşağıda yer almaktadır. Ö2: *“Evet, yani karar alırken aileme ve yakın arkadaşlarıma sorarım. Onlar beni çok etkilerler. Sonra gündem, haberler etkiler. Mesela örnek*

veriyorum İstanbul'da bir deprem bekleniyor ve depremden korkan birisi için İstanbul'da yaşamak oraya taşınmak zordur. Bu onu etkiler. Ben de 'Orası benim için iyi olacak mı? İstedğim şeyler kriterler var mı orada? Nasıl bir yaşam standartım olacak? Kaliteli bir hayatım olacak mı?' bunlara bakardım."

Stilleri

Karar veren her bireyin farklı karar verme stillerine sahip olduğunun farkındalığını belirlemek üzere öğretmen adaylarına "Herkes aynı şekilde mi karar verir? Açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının tamamı ifadelerinde her bireyin çeşitli sebeplerden dolayı aynı şekilde karar veremeyeceğini vurgulamışlardır. Belirtilen sebepler üzerinden çeşitli kodlar oluşturulmuştur. Bireylerin birbirinden farklı karar vermesi farkındalığına sahip olan öğretmen adaylarının, bu farklılığın sahip olunan stiller etkisiyle oluştuğu farkındalığına sahip olmadıkları ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmaya katılan her öğretmen adayı, bireylerin birbirinden farklı karar vermelerinin bireysel farklılıklar sebebiyle gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Ö6 bireyin duygu veya mantığı ile karar vermesi: "Ya önceliklerimiz farklı olur... Sonuçta hepimiz farklı bireyleriz düşüncemiz, duygusallığımız, kiminin mantığı daha ön planda olur kiminin duygusal düşüncesi o yönden farklılık gösterir.", Ö2 bireyin yetiştirilme ortamı: "Hayır. Herkesin standardı, düşüncesi farklı, hepimiz farklı ortamlarda büyüdük, bizi etkileyen şeyler farklı bu yüzden farklı olduğunu düşünüyorum.", Ö8 bireyin yaşantısı: "Hayır. Herkesin farklıdır dediğim gibi kişisel olarak olsun, psikolojik olarak olsun, çevresi, yaşantısı, hayatı, eğitimi her şeyi farklı olduğu için karar verme de farklı olur herkese göre." olmak üzere ifadelerde çeşitlilik göstermektedir. Alınan eğitimin bireyler arasında farklılık gösterdiğini belirten öğretmen adayları karar verme durumunun değişiklik göstermesine sebep olacağını belirtmektedir. Örneğin Ö3: "Herkes aynı şekilde karar vermez bence çünkü herkesin düşünce yapısı farklı, yetiştirme şekli farklı, kültür seviyesi farklı, eğitim seviyesi farklı..." ifadesinde bu duruma değinmiştir.

Ayrıca bireyler arası karar verme farklılığının karar verme sürecinden kaynaklandığını belirten ifadelerde bu durum ani karar verme ile ilişkilendirilmektedir. Ö5: "İnsanların kişilikleri de farklı. Bence herkes aynı şekilde karar vermez. Bazı insanlar çok ani kararlar verebilir, bazıları benim gibi uzun bir süreç şeklinde düşünerek karar verebilir. O yüzden aynı değildir."

Öğretmen Adaylarının Son Görüşme Bulguları

Son görüşme bulguları araştırmanın "Karar verme becerisini geliştirmeye yönelik verilen eğitim sonucunda, öğretmen adaylarında nasıl bir değişim ve gelişim meydana gelmiştir?" sorusuna yönelik olarak incelenmiştir. Karar verme stillerine yönelik son görüşme bulguları; rasyonel karar verme stili, sezgisel karar verme stili, bağımlı karar verme stili, kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stili olmak üzere beş ayrı başlık altında verilmektedir. Her bir stil değerlendirilirken öncelikli olarak öğretmen adayının bu stile ilişkin düşüncesinde yansıtan durumlar ve yansıtmayan durumlar belirlenerek süreç değerlendirilmiştir.

Rasyonel Karar Verme Stili

Rasyonel karar verme stiline yönelik elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

Rasyonel Karar Verme Stiline Yönelik Oluşturulan Tema, Kod ve Frekanslar

Tema	Alt Tema	Frekans
Rasyonelliği yansıtan durumlar	Süreçle ilerlemek	13
	Anlık karar vermemek	3
	İleriye yönelik karar vermek	1
Rasyonelliği yansıtmayan durumlar	Duruma/konuya göre değişiklik göstermesi	2
	Çevredeki bireylere danışmak	2
	Anlık karar vermek	1
Rasyonel Karar Verme Basamakları	Kriter/kriter kaynağını belirleme	13
	Kararı değerlendirme	11
	Alternatifler oluşturma	8
	En uygun seçeneği tercih etme	8
	Seçenekleri gözden geçirme/Değerlendirme	7
	Problemi tanımlama/Amacı belirleme	6
	Kararı uygulama	2
	Gerekli bilgileri toplama	1

Rasyonelliği Yansıtan Durumlar.

Araştırmaya katılan tüm öğretmen adayları rasyonel karar verme stiline yönelik olarak süreçle ilerlemenin gerekliliğine değinmiştir. Örneğin Ö11 bu durumu şu cümleleri ile açıklamıştır: *“Evet. Karar vermem gerekirse bir süreç doğrultusunda ilerlerim. Çünkü karar verme becerisi bir süreçtir ama karar vermekle karar verme becerisi farklıdır. Herkes karar verebilir ama herkes bir karar verme becerisine sahip değildir. Çünkü süreç içinde ilerliyor.”*

Büyük ya da küçük her kararda sürecin yaşanması gerektiğine işaret eden öğretmen adayları anlık verilen kararlarda beklenmedik sonuçlarla karşılaşabileceğini ifadelerinde yer vermişlerdir. Örneğin Ö10 şu cümleleri ile vurgulamıştır: *“Ya ani karar verildiğinde hani sonucunda kesin mutlaka bir pürüz çıkıyor ama mantıklı, düşünerek, yine eleştirerek, araştırarak... Yani karar gerçekten çok önemli. Küçük bir şeyde olabilir ama büyük bir şey de olabilir hayatımızın sonucunu da etkileyebilir. O yüzden kesinlikle mantıklı düşünerek karar vermenin doğru olduğuna inanıyorum. Bu zaten dersten sonra da baya... Etkiledi.”*

Rasyonelliği Yansıtmayan Durumlar.

Karar verme süreci herhangi bir konu veya duruma bağlı olmaksızın varlığını sürdürmelidir. Ancak bazı durumlarda karar verme sürecinin yaşanmadığını belirten öğretmen adayları rasyonel stile uygun olmayan bir durumu benimsemiştir.

Ö12: *“Değişebiliyor ama ya anlık kararlar da olabiliyor, süreç odaklı da olabiliyor.”* ifadesi ile belirtmiştir.

Rasyonel karar verme stiline sahip bireyler verdikleri kararda süreçlerini kendi iradeleri ile yaşamaktadır. Bu sebeple karar sürecinde çevresindeki bireylerin kararları doğrultusunda hareket etmek, diğer bireylerden etkilenmek, rasyonel karar verme stili ile örtüşmemektedir. Ancak öğretmen adaylarının ifadeleri incelendiğinde danıştığı bireylerin fikirlerini doğrudan almak yerine bireyin kendi kararlarını yine kendi iradesi ile verdiğini destekler nitelikte olduğu gözlenmektedir. Ö8 şu cümleler ile açıklamıştır: *“Düşünceli ilerler. Önce kendi içimde çok düşünürüm. İşte... Çeşitli konulardan ele alırım kendim için daha sonra çevremdeki insanlara danışıyorum. En son mantıklı olan neyse hani en fazla yüzdesi olan atıyorum benim için onu seçiyorum.”*

Karar sürecinde çevresindeki bireylerin kararları doğrultusunda hareket etmek, diğer bireylerden etkilenmek, rasyonel karar verme stili ile örtüşmemektedir. Ö9'un ifadesinde: *“Evet mesela mantıklı karar gerekiyor... Mesela kararımın ‘Doğru mu?’ ‘Doğru olmadı mı?’ diye şey yakın arkadaşlardan, akrabamdan, yani büyüklerim olan annemden de yani böyle ‘Yapsam olur mu?’ diye onlara da danıştığım oluyor yani.”* olarak yansıtılmaktadır.

Rasyonel Karar Verme Basamakları.

Öğretmen adaylarının tamamı kriter/kriter kaynağı belirleme ve kararın değerlendirilmesi basamağına ifadelerinde değinmiştir. Bazı öğretmen adayları karar verme sürecini yaşadığı durum üzerinden örnekleyerek açıklamaktadır. Ayrıca verilen her kararın sonuçları olacağını ve bu sonuçların bireyi etkileyeceğini belirten ifadeler yer verildiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

Ö10: *“Ya seçeceğim kararı öncelikle hani farklı kendim için öncelik sırası belirlerim ne benim için uygun olur yani buna göre belirlerim. Ya mesela... ya mesela soğuk bir şehirde yaşıyorumdur. İklimi soğuk bir şehirde yaşıyorumdur. Gidip sıcak bir şehirde yazarsam ben onunla adapte olamam oraya. Mesela Mersin'den gelen bir arkadaşım var. Hani Kastamonu'da soğuk bir şehir. Buraya adapte olmakta zorluk çekti. Daha çok böyle hani kendi iklimime uygun olan şehirleri seçebilirim. Ya da mesela matematiğe düşkün değilimdir matematiği seçersem hani bölümü okumakta zorluk çekebilirim o yüzden... Bölüm olarak da olabilir. Farklı..”*

Ö2: *“Önce problemin ne olduğunu bilmem gerekiyor ve problemi değerlendirmem gerekiyor sonrasında çeşitli çözüm yolları bulup içlerinden en iyisini benim kriterlerime en uygun olanı seçip o kararı uygulamam gerekir. Mesela işte sınava girdim üniversite sınavına girdim sonucum açıklandı öncelikle ne istediğim.. ya problemim... ya tam olarak problem değil de ana sorunum benim nereye gideceğim hangi bölüm hangi üniversite. İlk önce gitmek istediğim bölümleri seçtim. İşte o bölümlerin hangi üniversitelerde olduğunu puanımın yetip yetmediğine baktım sonrasında ailemin yaşadığı yere hangisi en uygun hangi şehirde daha iyi yaşayabilirim işte ‘Fakülte merkezde mi?’, ‘Şehrin merkezinde mi?’ yoksa ‘Uzak bir ilçesinde mi?’ bunlara baktım. En uygun olanlarını baştan aşağı doğru sıralayıp tercih listeme yazdım.”*

Ö1: *“Ya evet karar verirken tabii mantıklı değerlendirmek önemli. Sonuçta hata yapmamak için yani çünkü verdiğimiz kararların sonuçları da olacak bu sonuçlarda istemediğimiz olaylar doğurmaması için değerlendirme yapılmalı.”*

Sezgisel Karar Verme Stili

Sezgisel karar verme stiline yönelik elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Sezgisel Karar Verme Stiline Yönelik Oluşturulan Tema, Kod ve Frekanslar

Tema	Alt Tema	Frekans
Sezgiselliği yansıtan durumlar	Duyguları kullanmak	10
Sezgiselliği yansıtmayan durumlar	Rasyonel yaklaşmak	10
Kararı etkileyen öncelikler	Düşüncelerin önce gelmesi	12
	Duyguların baskın gelmesi	6
	Mantığın kullanılması	3
	Seçeneklerin gözden geçirilmesi	2
	Duruma bağlı değişkenlik	2
	Karar verme sorumluluğunu üstlenmek	1
Sezgiye dayalı kararların ortak özelliği	Duygu ve mantığın bir arada kullanılması	5
	Mutluluk duygusu	3
	Pişmanlık duygusundan kaçınma	1
	Başkalarını öncelik edinme	1
	Sevgi ve şefkat duygusu	1
	Bağlılık eğilimi	1

Sezgiselliği Yansıtan Durumlar.

Sezgisel karar verme stiline sahip bireyler verdikleri kararlarda duygu ve sezgilerini öncelik edinirler. Öğretmen adaylarının ifadeleri incelendiğinde bazı durumlarda duygularını kullanarak sezgisel stilde karar verdikleri görülmektedir. Aşağıda verilmiş olan araştırmacı ve Ö2 arasında geçen diyalog bu durumu destekler niteliktedir.

Diyalog 1.

Araştırmacı :*Var mı böyle duygularınla hareket ettiğin bir karar verme olayın örneğin?*

Ö2 :*Ya şey olabilir mi? Hiç istemediğim ya fizik öğretmenliği istemiyordum ama Ankara'da belki gelir aileme yakın diye yazdım.*

Araştırmacı :*Sadece ailene yakın diye yazdın.*

- Ö2 :*Ya gelmedi de hani evet aileme yakın olmak istedim çünkü onlarla bir duygusal bağım var.*
- Araştırmacı :*Peki duygularınla ilgili olan bir örnek hala hatırlamıyor musun? Var mı böyle duygularınla hareket ettiğin bir karar verme olayın örneğin?*
- Ö2 :*Ya şey olabilir mi? Hiç istemediğim ya fizik öğretmenliği istemiyordum ama Ankara'da belki gelir aileme yakın diye yazdım.*
- Araştırmacı :*Özlemek gibi mi?*
- Ö2 :*Evet evet, ya eğer ailemi etkiliyorsa biraz duygularımı katarım. Onun dışında sadece kendimi ilgilendiriyorsa daha bence gerçekçi bakarım gibi geliyor.*

Sezgiselliği Yansıtmayan Durumlar.

Duygu ve sezgilerin ön planda olmadığı kararlar sezgisel karar verme stiline aykırı gerçekleşen durumlardır. Öğretmen adaylarının birçoğu karar verirken genel olarak rasyonel yaklaştığını, duygu ve sezgilerin ön planda tutularak verilen kararlarda bireylerin yanılabilirliğini ifadelerinde belirtmektedir. Örneğin Ö4 şu cümleleri ile vurgulamıştır: “*Ya çünkü bazen hisler ön plana çıkıyor. O bizi yanıltabiliyor. Daha çok nedenleriyle sonuçlarıyla araştırarak karar vermek daha doğru diye düşünüyorum.*” Benzer olarak Ö1 ifadesinde bu durumu: “*O anki duygum eminim ki kararımı etkiler ama yani mümkün oldukça rasyonel ve akılcı şekilde yaklaşmaya çalışırım.*” olarak belirtmektedir.

Kararı Etkileyen Öncelikler.

Bireyin verdiği kararı etkileyen farklı öncelikler olduğunu belirten öğretmen adayları düşüncelerin duygulardan önce gelmesine ifadelerinde sıklıkla yer vermişlerdir. Ancak bu durumun araştırma sürecindeki eğitim sayesinde değiştiğini belirtmektedirler. Bu durumu yansıtan örnek ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

Ö7: “*Yani önceden evetti yani bu işlediğimiz dersten sonra eğitim sürecinden sonra bunun yanlış bir karar olduğunu düşündüm. Artık sezgilerime güvenerek karar vermemeyi düşünüyorum. Yanlış kararlar almamak için belli bir seçenekleri değerlendirmemiz gerektiğini belli bir süreç içerisinde geçmesi gerektiğini düşünüyorum artık.*”

Öğretmen adayları mantığın kullanılmasını kararı etkileyen önceliklerden biri olarak ifade etmektedirler. Örneğin Ö3 ifadesinde duyguların değişkenlik gösterdiğini bu nedenle de değişkenlik göstermeyen mantıklı düşünmenin kararlar üzerinde etkili olması gerektiğini belirtmiştir. Bu durumu şu cümleler ile vurgulamıştır: “*Dediğim gibi daha çok seçenekleri irdeleyip ondan sonra karar alıyorum hani herhangi bir duygumun düşünmemin önüne geçmesini istemediğim için çünkü duygu değişimleri yaşıyoruz hepimiz dönem dönem ama mantık öyle değil ya mantıklı düşünmenin daha yararlı olacağını düşünüyorum biraz.*”

Bağımlı Karar Verme Stili

Bağımlı karar verme stiline yönelik elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Bağımlı Karar Verme Stiline Yönelik Oluşturulan Tema, Kod ve Frekanslar

Tema	Alt Tema	Frekans
Bağımlılığı yansıtan durumlar	Çevredeki bireylerden etkilenme	8
	Kararın konuya bağlı değişmesi	5
	Bireyin çevresini öncelik alması	4
	Toplum düzenini bozmamak	3
Bağımlılığı yansıtmayan durumlar	Bireyin kendisini öncelik alması	11
	Mantık süzgecinden geçirme	2
	Farklı bakış açılarını inceleme	1
Kararın Değişmesini Etkileyen Sebepler	En uygun seçeneği tercih etme	1
	Bireylerden etkilenme	9
	Karar verilen konu/durum	9
	Bireylerden etkilenmeme	7
	Farklı bakış açıları görme	6
Kararın Sorumluluğunu Üstlenme	Mantık ile hareket etme	6
	Sorumluluğu üstlenme	8
	Sorumluluğu üstlenmeme	4
	Sonuca bağlı üstlenme	1

Bağımlılığı Yansıtan Durumlar.

Bağımlı karar verme stilini yansıtan en önemli durumlardan biri kararı veren bireyin, çevresindeki bireylerin düşüncelerinden etkilenmesidir. İfadeler incelendiğinde karar veren bireyin çevresinden kararına yönelik onay beklediği görülmektedir. Verilen kararın konuya bağlı olarak değişkenlik göstermesi de bireyin bağımlı karar verme stilinde kararlar verdiğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının düşüncelerinden örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Ö4: *“Eğer hani benim kararım yanlışsa ve bunu bana nedenleriyle sebepleriyle açıklayarak ikna edici bir şekilde konuşmuşlarsa belki dönüşebilir.”.*

Ö11: *“Başarım mesela olabilir. Başarımı etkileyen şeylerde annemin düşüncelerinden daha fazla etkilenebilirim mesela.”.*

Ancak farklı olarak bazı öğretmen adayları kararlarının etkilendiği durumlar için, mantıklı kabul edilen görüşleri değerlendirebileceğini belirtmektedir. Bu durumda birey rasyonel karar verme sürecini yaşayacağı için bağımlı karar verme durumundan söz edilemez. Bu durumu yansıtan Ö1 *“Ya... bu konudan konuya değişir aslında. Geçenlerde bir hocamızın söylediği bilgi bana çok mantıklı geldiği için kararımı da tabii ki etkiledi ama her konuda da böyle olmaz tabii ki. Hani kendimi ön plana alırım.”* şeklinde vurgu yapmıştır.

Bağımlılığı Yansıtmayan Durumlar.

Bağımlı karar verme stilinde birey kararlarını diğer bireylerin fikir ve doğrultuları ile alırken, bağımlı kararlar vermeyen bireyler verdikleri kararda kendi düşüncelerini öncelik edinirler. Örneğin Ö5 ifadesinde: *“Çoğunlukla değil. Onların da düşüncelerini göz önüne alıyorum ama genellikle de hani kendi açımdan düşünüyorum biraz daha.”* olarak belirtmektedir.

Kararın Değişmesini Etkileyen Sebepler.

Öğretmen adayları ifadelerinde bağımlı karar verme stiline sahip bireylerin kararlarını değiştirmesini etkileyen sebepler olduğunu belirtmektedirler. Bu sebepler arasından öğretmen adaylarının ifadelerinde en çok yer verdiği durum bireylerden etkilenmedir. Örneğin Ö7: *“Yani çok yakınlarım mesela ailem, çok yakın arkadaşım, gerçekten kendisine güvendiğim birisi varsa fikirlerinden etkilenebilirim.”* şeklinde açıklamıştır.

Karar verilen konu veya durum öğretmen adaylarının kararını etkileyen bir diğer sebeptir. Ö1 bu durumu tecrübe gerektiren konularda tecrübe sahibi bireylerin düşüncelerine önem vermek olarak ele alırken; *“Ya tecrübe gerektiren konularda biraz daha onların düşüncelerinde örnek veriyorum çünkü yaşı büyük insanlar sonuçta hayat tecrübeleri daha fazla bu konularda bazı konularda onların düşüncelerine de önem veririm tabii.”*, Ö6 ise maddi olarak bağımlı olduğu ailesinin kararlarında etkili olabildiğine değinmektedir; *“Ya kendi yaşantım doğrultusunda yani meslek seçimi o türlerinde kendim karar veririm çevremi çok göz önünde bulundurmam ama hani maddi olarak hala aileme destek.. Ailemden destek aldığım için o yönde biraz daha aileme yatkın oluyorum. O konularda onların fikrini alırım.”*

Kararın Sorumluluğunu Üstlenme.

Görüşmeler esnasında öğretmen adaylarına yöneltilen *“Verdiğiniz karar beklediğinizden kötü sonuçlara yol açarsa, kararı vermenizdeki etkisi olan bireyleri sorumlu tutar mısınız? Neden?”* sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Analizler sonucunda *“sorumluluğu üstlenme”*, *“sorumluluğu üstlenmeme”* ve *“sonuca bağlı üstlenme”* kodları oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının çoğunlukla verdiği kararların sorumluluğunu üstlendikleri görülmektedir. Ö6 bu durumu ifadesinde: *“Onların fikrini alıyorum sonuçları iyi de olsa kötü de olsa sorumluluk bana ait sadece.”* olarak belirtmiştir.

İfadelerde verilen kararın sonuçları istenmedik olsa da kararın sorumluluğun üstlenilmesi gerektiği ve karar verme iradesine sahip olma durumu üzerinde durulduğu Ö3'ün şu ifadesinde dikkat çekmektedir; *“Hayır çünkü irade sahibi olan benim bu konuda kendi yaptığım bir şeyden sonucu kötü olduğu için başka birini sorumlu tutmam ve onu suçlamam.”*

Kararlarının sorumluluğunu üstlenmeyen öğretmen adayları bu durumun sebebini karara yönelten bireylerin etkisi olarak açıklamaktadırlar. Bir öğretmen adayının (Ö11) duruma yönelik örnek ifadesi şeklindedir: *“Evet ama şey oluyor o şeyi düşündürten bi bakıma da annem oluyor ya. Düşündürten kararı verme sürecimi, çoğu fazı etkileyen. Yani şöyle de söyleyebilirim karar verme sürecini etkileyen oranı kendimden daha çok başkalarıysa o zaman suçlarım. Hani o bir istatistik gibi bir şey.”*

Kaçınma Karar Verme Stili

Kaçınma karar verme stiline yönelik elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Kaçınma Karar Verme Stiline Yönelik Oluşturulan Tema, Kod ve Frekanslar

Tema	Alt Tema	Frekans
Kaçınma karar verme stilini yansıtan durumlar	Verilen karardan emin olamama/rahatsızlık duyma	8
	Konuya bağlı	7
	Verilen karardan memnun olmamak	6
	Bireyin yerine başkasının karar vermesi	5
Kaçınma karar verme stilini yansıtmayan durumlar	Bireyin kendi kararlarını vermesi	10
	Verilen karardan memnun olmak	6
	Verilen karardan emin olmak/rahatsızlık duymamak	5
	Verilen kararın sorumluluğu almak	5
	Farklı görüşleri gözden geçirme	1

Kaçınma Karar Verme Stilini Yansıtan Durumlar.

Görüşme esnasında bireylerin kaçınma karar verme stilini ortaya çıkartmak adına sorular yöneltilmiş. Öğretmen adaylarının bireylerin verdiği karardan emin olamaması ve rahatsızlık duymasını yansıtan bazı durumlar ifadelerinde yer almaktadır. Bu durum karar verme sürecinin yaşanmadığı durumlarda verilen kararlardan rahatsızlık duyulması olarak belirtilmektedir. Ö5: *“O an hani şöyle nasıl durumlar? İyice sonuçlarını düşünmeden verdiğim kararlar hani problemleri tamamen çözümlenmeden analiz etmeden verdiğim kararlar da illaki oldu yani sonuca şey yaptığım.”*

Bireyin yerine başkasının karar vermesi de karardan rahatsızlık duymasına sebep olan durumlardan biri olarak ifade edilmiştir. Örneğin Ö8 ifadesinde: *“Mesela şu an yurtda kalmak zorundayım. Atıyorum bu benim kararım değil tercihim değil mesela. İstemeyerek de olsa mecburum mesela kabul etmek zorundayım bu kararı.”* karar verme özgürlüğünün olmadığı mecburi bir durumdan bahsetmektedir.

Benzer bir durum mecburiyetten verilen kararlardan memnun olunmadığı ve bu gibi kararların bireyin kaygı düzeyini arttırdığı, rahatsızlık duymasına sebep olduğu ifadelerde de sıklıkla görülmektedir. Ö11: *“Mesela kaygımı yükselten durumlarda. Kaygı seviyesi yükselirse o durumlarda rahatsızlık duyabilirim mesela... Kararım kaygımı tetikliyorsa o durumlarda evet.”*

Bazı öğretmen adaylarının verdiği kararların kaçınma karar verme stiline ait olduğu belirlenmiştir. Bireyin öncesinde vermiş olduğu karardan memnun olmadığı için tekrar karar vermesi gerektiğinde bu kararvermekten kaçındığı görülmektedir. Bir öğretmen adayının duruma yönelik örnek ifadesi aşağıda sunulmuştur.

Ö2: “Şu an aklıma gelmiyor ama hani bunu seçtim pişman oldum işte ‘Bu seferde sen seç.’ mesela yemek yiyeceğiz diyelim. İşte ben hamburger aldım beğenmedim tadını bir sonraki yemek yemeğe gittiğimizde ‘Ben işte hamburger aldım beğenmedim bu seferde sen seç.’ Diyebilirim.”

Kaçınma Karar Verme Stilini Yansıtmayan Durumlar.

Kaçınma karar verme stilini yansıtmayan durumlarda, bireyin kendi kararlarını vermesine ifadelerinde sıklıkla yer veren öğretmen adayları ayrıca bireyin kararlarının sorumluluğu alması gerekliliğe işaret etmektedir. Verdiği karardan memnun olan bireyler, karar verme sürecini istedikleri doğrultuda yaşamış bireylerdir. Bu nedenle verilen karardan memnun olmak kaçınma karar verme stilini yansıtmayan durumlar arasında yer almaktadır. Öğretmen adayları en doğru kararı bireysel olarak verebileceğine, bu durumda da memnuniyetsizlik yaşamayacağına ifadelerinde dikkat çekmektedirler.

Ö3 bu durumu şu cümleleri ile vurgulamaktadır: “Çünkü sonucunu ben göreceğim ben yaşayacaksam bu süreç beni etkileyecekse o kararı ben vermeliyim. Yanlış ya da doğru benim kararım olmalı.”

Kaçınma karar verme stiline sahip bireyler kararlarının sorumluluğunu almamaktadır. Öğretmen adayları ifadelerinde verdikleri kararın sorumluluğunu aldıklarını belirtmektedirler. Bu durum öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stilinden uzak kararlar verdiğinin bir göstergesidir. Öğretmen adaylarının örnek ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Ö1: “Olmadı ya dediğim gibi hani sorumluluğunu alacağım için her zaman kendi kararımı kendim vermeyi tercih ederim. En doğru kararı vereceğime de inanırım. Sonuç olarak sorumluluk bana ait bir yanlış yaptıysam da ben yapmış oluyorum.”

Ö3: “Hayır olmadı yanlış ya da doğru hep ben yapmak istedim çünkü sorumluluk almak istedim.”

Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili

Kendiliğinden-anlık karar verme stiline yönelik elde edilen tema, kod ve frekanslar Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7

Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stiline Yönelik Oluşturulan Tema, Kod ve Frekanslar

Tema	Alt Tema	Frekans
Kendiliğinden-Anlık karar vermeyi yansıtan durumlar	Rastgele verilen kararlar	5
	Üzerine düşünülmeyen/otomatikleşen kararlar	4
	Sürecin yaşanmaması	3
	Zamanın kısıtlı olması	2
Kendiliğinden-Anlık karar vermeyi yansıtmayan durumlar	Ani karar vermekten kaçınma	8
	Karar üzerine düşünme	7
	Sürecin yaşanması	4
	Sonuçları öngörmeye çalışma	2

Kendiliğinden-Anlık Karar Vermeyi Yansıtan Durumlar.

Anlık karar verme stilinde bir süreç yaşanmamaktadır. Öğretmen adaylarının ifadelerinde nadiren de olsa bu durumu yansıtan ifadeler bulunmaktadır. Rastgele verilen kararlar karar verme sürecini barındırmadığı için anlık karar verme stilini yansıtmaktadır. Üzerine düşünülmeyen ya da bireyin sıklıkla verdiği otomatikleşen kararlara öğretmen adaylarının ifadelerinde rastlanmaktadır. Ö2: *“Ya bazen öyle durumlar oluyor ki ani bir şekilde karar vermemiz gerekiyor hani bir yere gideceğiz ‘Gidelim mi? Gitmeyelim mi?’ gibi veririm o zaman.”* Ancak bu durum öğretmen adayları tarafından istendik bir durum değildir.

İfadeler incelendiğinde zamanın kısıtlı olması gibi bireyin elinde olmayan sebeplerden oluşan bir mecburiyet durumu olarak belirtilmektedir. Ö7: *“Yani süreç olmadan.. Evet veririm. Yani gerçekten acele bir işim varsa karar verilmesi gerekiyorsa. Herkes verir diye düşünüyorum böyle kararları.”*

Kendiliğinden-Anlık Karar Vermeyi Yansıtmayan Durumlar.

Ani karar vermekten kaçınma durumuna, öğretmen adaylarının ifadelerinde sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Verilecek kararın üzerine belirli bir süre düşünmeyi ifadelerinde belirten öğretmen adayları basit olarak tanımladıkları günlük kararlarda dahi düşünmeden karar vermediklerini vurgulamaktadır. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

Ö6: *“Ayrıntıcı bir insanım bir şeye başlarken sonunu da illa ki düşünüyorum her basit bir şeyde bile yani ‘Sonucu nasıl olur?’, ‘Nasıl olmaz?’, ‘Ne gibi bir yere varırım?’ bunları düşünen bir insanım, o yüzden ani karar vermekten kaçınıyorum.”*

Ö4: *“Yani küçük bir kararda olsa evet düşündüm nedenlerini sonuçlarını falan çünkü sonuçları yanlış çıkarabilir diye.”*

Ö1: *“Ya anlık değil de o kadar yani hani illa ki az da olsa düşünmüşümdür hani yemek ne yemek yiyeceğimi de doyuruculuğu ve mesela fiyatı açısından bile düşünürüm pat diye şunu yiyeceğim demem.”*

Eğitim sayesinde anlık kararlarının eskiye nazaran azaldığını belirtirken, sonrasında pişmanlık duymamak adına kararların sonuçlarını öngörmeye çabaladıklarına ifadelerinde değinmişlerdir. Ö10: *“...Nadirleşti biraz daha düşünerek hani sonucunda ne olur acaba böyle yaparsam? Hani bir sonucuna bir şey yapıyorum yani ışık tutuyorum mutlaka. Pişman olmamak için.”*

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada karar verme stillerine yönelik yürütülen görüşmeler bireylerin sahip oldukları karar verme stillerine açıklık getirmekle beraber bu stilleri tercih etme sebeplerini de ortaya koymaktadır. Bireylerin karar verme stillerine yönelik literatür incelendiğinde; genel olarak bireyin sahip olduğu stilleri tarama yöntemi kullanarak belirlemek üzerine uygulanan çalışmalara yer verilmiştir. Tarama yöntemi doğası gereği sonuçlar arasındaki neden-sonuç ilişkisini tanımlayamamaktadır (Çepni, 2021). Bu nedenle araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalara literatürde az sayıda rastlanmaktadır. Bu araştırma sonuçları genel olarak literatürde yer alan tanımlar üzerinden desteklenmektedir.

Öğretmen adayları ile gerçekleştirilen son görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde; öğretmen adaylarının karar verme stillerine yönelik tanımlama ya da kavram belirtmedikleri, bu sebeple de yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Her bireyin bireysel farklılıklarından dolayı verdiği karar verme durumlarının farklılaşacağını belirtmektedirler. Ayrıca bireysel farklılıkların farklı faktörlerden etkilenme sonucunda geliştiğini ve bu durumda da karar verme süreçlerinde farklılıklar yaşanacağına değinmişlerdir. Skorepa (2010), bireysel karar verme süreçlerinin belirlenmesinde bireyin kişiye özgü faktörlerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Bu faktörler; bilgi, deneyim, eğitim durumu, fiziksel ve ruhsal özellikler, zaman yönetimi becerileri gibi birçok farklı faktör olabilir. Bu durum öğretmen adaylarının ifadelerini destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarının karar verme stillerine yönelik belirtmiş oldukları faktörlerin teorik bilgiye dayalı olmayarak, yaşantı ve deneyim yoluyla öğrenilmiş ifadeleri içerdiği görülmektedir. Bu sayede öğretmen adaylarının ön görüşmeleri sonucunda ağırlıklı olarak sahip oldukları stiller tahmin edilebilir. Çevresel faktörler, sosyal çevre, bireyin yaşantısı ya da maddiyat gibi faktörler genel olarak bağımlı karar verme stiline işaret etmektedir. Taşdelen (2001)'de gerçekleştirdiği çalışmada karar verme stilleri, çeşitli psikososyal faktörler açısından incelenmiştir. Bağımlı karar verme stilinin; sosyo-ekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan bireyin değerlendirilmesi ve problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmektedir. Bu çalışma sonuçları, eğitim öncesinde öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak bağımlı karar verme stiline sahip olduklarını desteklemektedir. Öğretmen adaylarının ifadelerinde sıklıkla yer verdiği; bireyin duygu ve sezgilerini kullanması, ruhsal ve duygusal durumu, konu/durum gibi faktörlerden etkilenmesi ise sezgisel karar verme stilini işaret etmektedir. Scott ve Bruce (1995)'un yapmış olduğu sezgisel karar verme stili tanımında, kararı veren birey duygu ve sezgileri ile hareket ederken kaderci bir yaklaşım benimsediği belirtilmiştir. Bu durum çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Rasyonel karar verme sürecine yönelik bireysel faktörlere (kişilik özellikleri, kriterleri, eğitim seviyesi) az sayıda rastlanmıştır. Ön görüşmelerden hemen sonra eğitim sürecine geçilmiştir. Eğitim sürecinde karar verme becerisi, süreci, basamakları ve stillerine yönelik bilgi eksikliğini gidermek ve karar verme sürecini deneyimleyerek becerinin gelişmesini sağlamak esas alınmıştır. Eğitim süreci tamamlandığında öğretmen adayları ile stiller odağında soruların yer aldığı son görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Geçleştirilen son görüşmelerde rasyonel karar verme stiline yönelik bulgular incelendiğinde öğretmen adaylarının rasyonelliği yansıtan ifadelerinin yansıtmayan ifadelere oranla gözle görülür çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Bu durumda rasyonel karar verme stiline sahip olan öğretmen adayları; karar vermede sürecin gerekliliğini ve anlık karar vermekten kaçınmayı ifade etmişlerdir. Rasyonel karar verme stili, seçeneklerin rasyonel bir yaklaşımla değerlendirilmesi ve araştırılmasını içermektedir (Scott ve Bruce, 1995). Bu yönüyle elde edilen veriler literatürle uyum göstermektedir.

Demokratik aile ortamında yetişen, söz hakkı verilen, karşısına çıkan problemleri çözebilen ve duygu durumunu kontrol altında tutabilen bireyler rasyonel karar verme stiline sahip olma olasılığı yüksek olan bireylerdir (Öztürk, Kutlu ve Atlı, 2011). Aile içi karar alma süreçlerinde aktif olan bireyler karar verme sürecini deneyimleme fırsatı yakalamış olur (Şirin, 2019). Eğitim sürecinde kurulmuş olan öğrenme ortamı ile demokratik aile ortamı benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının özgürce fikirlerini belirtmeleri ve tartışmalara katılmalarına olanak tanımıştır. Çimen ve Tatar (2019) stresin yoğunlaştığı ortam ve durumlarda duygu kontrolü yapabilen bireylerin, karar verme sürecini de daha sağlıklı yürüttüklerini belirtmişlerdir. Bu tanımda yer alan sağlıklı karar verme sürecine benzer olarak

öğretmen adaylarının rasyonel karar verme süreci basamaklarını tanımladıkları veriler incelendiğinde birçoğunun eksiksiz ve detaylı bir anlatım kullandığı belirlenmiştir.

Bazı öğretmen adayları ise rasyonel stile uygun olmayarak sürecin durum/konu odağında değişebileceğini, çevredeki bireylere danışmayı ve anlık kararlar vermeyi destekleyen ifadelerde bulunmuşlardır. Burnett, Mann, ve Beswick (1989) yaptıkları araştırmada özsayıgı düzeyi yüksek olan bireylerin doğru kararlar verdiği ortaya çıkarılmıştır. Avşaroğlu ve Üre (2007) özgüven sahibi bireylerin karar verirken; fikirlerini özgürce belirtebildiklerini ve diğer bireylere bağımlı olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen veriler yapılan çalışma ve tanımlara benzerlik göstermemektedir. Ancak öğretmen adaylarının ifadeleri detaylı olarak incelendiğinde çevredeki bireylere danışılmasına karşın bireylerin kendi kararlarını verdiklerini veya alanında uzman olarak tanımladıkları bireylerden aldıkları fikirleri bireysel kriterlerine göre kendi mantık süzgecinden geçirdiğini belirtmektedirler.

Sezgisel karar verme stiline yönelik olarak öğretmen adayları sıklıkla sezgiselliği yansıtmayan ifadelerde bulunmuşlardır. İfadelerinde kararlarını etkileyen öncelikleri; düşünceler ve mantığın önde gelmesi olarak belirten öğretmen adayları rasyonel karar verme stiline yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Ancak bazı öğretmen adayları rasyonel stilin yanında sezgisel stile sahip olduğunu belirten, karar verirken duyguların kullanıldığı ifadelerle yer vermektedirler. Sezgisel stile dayalı ifadelerin özellikle de değer verdikleri bireylere (aile, eş, dost vb.) yönelik durumlarda ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Nas (2006) sezgisel karar verme tanımında bireylerin verdiği kararın sorumluluğunu aldığını ancak sezgi ve hislerine karşı koyamadığı bir mücadelenin etkisinde olduğunu belirtmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular sezgisel karar verme stili ile benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının duygu kontrolünü gerçekleştirmediği durumlarda verdikleri sezgisel kararlar bulunmasına karşın ifadelerinde bu kararlara engel olmaya çabaladıkları ve rasyonel süreç ile karar vermeye uğraş gösterdikleri belirtilmiştir. Bu gibi durumların eğitim süreci ile birlikte azaldığını belirten öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stilinin önemine yönelik farkındalıklarının oluştuğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stiline yönelik ifadelerinde elde edilen bulgular incelendiğinde eğitim sürecinden öncesine oranla çok daha az bağımlı kararlar verdikleri görülmüştür. Ancak bazı öğretmen adaylarının süreç içerisinde bağımlı karar verme stillerini yoğun olarak yansıttıkları ifadeler görülmektedir. Bu sonucu destekleyen bağımlı karar verme stili tanımlarında, karar veren bireyin kararın sorumluluğunu üstlenmediği görülmektedir (Nas, 2006; Scott ve Bruce, 1995). Literatürde otoriter anne baba tutumlarının, bireylerin karar verme sürecini yaşamalarına engel olduğu hatta bireyin yerine kararlar verdiği ifade edilmiştir (Hamarta, Baltacı, Ömer, ve Demirbaş, 2010). Bu durum karar verme becerisine yönelik özsayıgının yeterince gelişmemesi, bireyin korku ve suçluluk duygusu etkisinde kalması ile sonuçlanmaktadır. Araştırma sürecinde bağımlı karar verme stiline yönelik farkındalık edinseler bile bu stilden tam olarak uzaklaşamayan öğretmen adaylarının diğer ifadelerinde ebeveynleri ile yaşadıkları ya da finansal özgürlüklerinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu stile sahip bireyler bireysel düşüncelerini geri plana atmakta ve diğer bireylerin fikirleri etkisinde kalarak karar vermektedir (Nas, 2006). Bu durum düşünüldüğünde bireyleri etkileyen aile faktörünün eğitim süreci içerisinde hala etkin olduğu görülmektedir. Yalın (2021)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin kararlarını verirken genellikle çevresindeki bireylere danışma meylinde buldukları tespit edilmiş. Verilen kararların bağımlı stilde verilmiş kararlar olduğu belirlenmiş olup bu çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Kaçınma karar verme stilinde kararı veren bireyler karar vermekten kaçınırlar. Kararlarını başkasının vermesine izin veren bireyler kararın sorumluluğunu da üstlenmemektedir (Kaşık, 2009). Bu stile yönelik öğretmen adaylarının ifadeleri incelendiğinde karar vermeyi başka bireylere bıraktıkları durumlar olduğu görülmüştür. Ancak bahsedilen durumlar öğretmen adayları tarafından “basit” ya da “günlük” olarak ifade edilen, sonucunda bireyin olumsuz etkilenmediği durumlardır. Bireyin verdiği karardan emin olmama ya da rahatsızlık duyması ise genel olarak sürecin yaşanmadığı ya da kısıtlı/eksik yaşandığı kararlar üzerine olmuştur.

Öğretmen adaylarının genel itibarıyla ani kararlar vermekten kaçındıkları ve bu durumun sebebi olarak eğitim ile öğrenmiş oldukları karar verme sürecinin, ani kararlarda kullanılmamasına ifadelerinde yer verdikleri görülmüştür. Taşdelen (2004) kendiliğinden-anlık karar verme stilini anında, düşünmeden ve seçenekleri değerlendirilmeden verilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım araştırmadan elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Bazı öğretmen adaylarının ifadelerinde yer alan örnekler incelendiğinde günlük hayatta bireyin yaşamını etkilemeyecek kadar basit durumlar olduğu görülmektedir. Ayrıca iki öğretmen adayı da ifadelerinde önemli gördükleri kararlarda süreçle ilerlediklerini belirtmektedir. Bu sebeple anlık kararlar verdiği durumlar olsa da anlık karar verme stiline sahip olmadıkları görülmektedir.

Öğretmen adaylarının ifadeleri incelendiğinde eğitim sürecinin karar verme stilleri üzerinde olumlu yönde etkileri olduğu gözlenmektedir. Butt (2010), bireylerin eğitim sürecinde karar verme sürecini deneyimleyebileceği etkinliklerin yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle de bu süreçte gerçekleştirilen senaryolar üzerinden karar verme ve sonrasında verdikleri kararlar üzerinden yürüttükleri tartışmaların, öğretmen adaylarının rasyonel karar verme sürecinde yaşadıkları eksiklikleri belirlemede etkili olmuştur. Öztürk (2012), Gügük (2019) ve Karcılı'nın (2022) yapmış olduğu çalışmalarda da argümantasyon temelli sosyobilimsel konular üzerine yapılan tartışma uygulamalarının, bireylerin karar verme süreçlerinde olumlu yönde etkili olduğu belirtilmiştir. Bu durum literatür ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonunda karar verme beceri düzeyinin artması ile öğrencilerin ifadelerinde rasyonel karar verme stilini daha sık kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte kaçınma ve anlık stilde karar vermekten kaçındıkları görülmektedir. Bu durum Sakallı'nın (2019) yapmış olduğu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Literatür incelendiğinde karar verme stillerini konu edinen çalışmaların nicel boyutta yürütüldüğü gözlenmiştir. Bu durum bireylerin sahip olduğu karar verme stillerini belirlemede ancak bunun sebeplerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bireyler farklı durumlar için farklı karar verme stillerini kullanabilmekte ve bu stillere başvurma sebepleri önem teşkil etmektedir. Bu durumu sadece nicel yöntemler ile açıklamak mümkün değildir. Bu nedenle literatürde yer alan bu boşluğu doldurmak için nitel ya da nitel ağırlıklı karma yöntemlerin tercih edildiği çalışmaların daha fazla yapılması gerekmektedir. Karar verme stillerinin; bilişsel psikoloji, sosyo-kültürel etmenler, psiko-sosyal değişkenler, öğretmen yetiştirme felsefesi gibi daha geniş bir teorik bağlamda incelenmesi de bu nedenlerin temellendirilmesinde oldukça etkili olacaktır.

Literatürde yapılan çalışmalarda öğretmen adayı/öğretmen eğitimi içeren az sayıda çalışma görülmektedir. Bu çalışmalar ise genellikle karar verme becerisi üzerine yoğunlaşmakta ve stilleri içermemektedir. Branş fark etmeksizin öğretmen adaylarının karar verme becerisine sahip olması gerekmektedir. Söz edilen karar verme becerisi ise bireyin

rasyonel karar verme stiline sahip olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle gerçekleştirilecek çalışmalarda karar verme stillerine yönelik öğretmen adayı/öğretmen eğitimlerinin yer alması önerilmektedir. Ayrıca bireylerin sahip olduğu karar verme stillerinin ve nedenlerinin detaylı olarak incelendiği çalışmaların planlanması, karar verme becerilerine etkisini ortaya çıkarmayı sağlayabilir. Ek olarak çalışma grubu; yaş, kişilik özellikleri, kültür, aile yapısı gibi faktörler incelenerek seçilmesi, tercih edilen karar verme stillerinin detaylı incelemesi sağlanabilir. Ayrıca diğer branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çalışma grubu olarak belirlenmesi çalışmayı derinleştirecektir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışma, ikinci yazar tarafından tamamlanan yüksek lisans tezinin bir parçasıdır. Yazarlar makaleye eşit katkıda bulduklarını beyan ederler.

Çatışma Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur ve maddi destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Acıbozlar, Ö. (2006). *Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ahituv, N. Igbara., M. & Sella, A. V. (1998). The effects of time pressure and completeness of information on decision making. *Journal of Management Information Systems*, 15(2), 153-172. <https://doi.org/10.1080/07421222.1998.11518212> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Akar, D. (2019). *Tecrübeli ve göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ve karar verme stilleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Akaytay, A. (2004). *Karar verme sürecinde maliyet verilerinin rolü: ABC Makine ve Ticaret Sanayi A.Ş. uygulaması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akbulut, H. İ., ve Kirman Bilgin, A. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının karar verme becerisi üzerine mesleki bilgilerinin tespit edilmesi. *Educational Academic Research*(45), 1-10. <https://doi.org/10.54614/AUJKKEF.2022.833976> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Alver, B. (2003). *Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Atsan, N. (2017). Karar vermede çatışma kuramı ve özsaygı ilişkisine yönelik kültürel bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 63-73. <https://dergipark.org.tr/pub/sduibfd/issue/52992/702018> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Avşaroğlu, S., ve Üre, Ö. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 18. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61794/924162> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Ayyıldız Ünnü, N.A. 2014. "Rasyonel" perspektif ışığında karar verme eylemi: nitel bir analiz. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 24, 91-116. <https://doi.org/10.11611/JMER397> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Bacanlı, F. 2000. Kararsızlık ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14). <https://doi.org/10.17066/pdrd.06060> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28. <https://dergipark.org.tr/pub/deuhfed/issue/46796/586804> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Batçoğlu-Genç, G. (1994). *Karar verme sürecinin analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Baysal, Z.N. (2009). An application of the decision-making model for democracy education: a sample of a third grade social sciences lesson. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(1), 75-84. <https://eric.ed.gov/?id=EJ837776> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Berg, K. E., & Latin, R. W. (2008). *Essentials of research methods in health, physical education, exercise science, and recreation*. (3rd ed.)Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Bozkurt, E. (2014). *Mühendislik tasarım temelli fen eğitiminin fen bilgisi öğretmen adaylarının karar verme becerisi, bilimsel süreç becerileri ve sürece yönelik algılarına etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Brehmer, B. (1992). Dynamic decision making: Human control of complex systems. *Acta Psychologica*, 81, 211-241. [https://doi.org/10.1016/0001-6918\(92\)90019-A](https://doi.org/10.1016/0001-6918(92)90019-A) adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.

- Burnett, P.C., Mann, L. ve Beswick, G. (1989). Validation of the flinders decision making questionnaire on course decision making by students. *Australian Psychologist*, 24 (2), 285-292. <https://doi.org/10.1080/00050068908259567> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Bursalioğlu, Z. (2002). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Busari, A. H., & Spicer, D. P. (2015). *The role of intuitive and analytical cognitive style towards leadership effectiveness: Exploration from Malaysian Government-linkcompanies* (pp. 394-402). Proceedings of 2015 International Business and Education Conferences, London.
- Butt, N. (2010). *Argument construction, argument evaluation, and decision-making: A content analysis of argumentation and debate textbooks* (Unpublish doctoral thesis). Wayne State University, Detroit, Michigan.
- Candangil, S. (2005). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel, sosyal ve ailesel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Cebesoy, Ü. B. (2014). *Fen bilgisi öğretmenlerinin genetik okuryazarlık düzeylerinin ve karar verme süreçlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Covitt, B. A., Harris, C. B., & Anderson, C. W. (2013). *Evaluating scientific arguments with slow thinking*. *Science Scope*, 37(3), 44-52.
- Creswell, J. W. (2016). *30 Essential skills for the qualitative researcher*. Michigan: Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory Into Practice*, 39 (3), 123-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2 adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Çakmakçı, E., ve Özabacı, N. (2013). Drama yolu ile karar verme becerisinin kazandırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 18-30. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6158/82762> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Çelik, B. (2006). *Özel ve resmi ilköğretim okullarında çalışan eğitim yöneticilerinin algılanan liderlik özelliklerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çepni, S. (2021). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. (9. Baskı). Trabzon.
- Çimen, S. ve Tatar, A. (2019). Gençlerde duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi. *Humanistic Perspective*, 1 (1), 56-70. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hp/issue/49764/605804> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Çolak, F. (2022). *Yaşam Becerileri Eğitimi Sürecinde Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretimsel Karar Verme Becerisini Kullanma Durumlarının İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Trabzon.
- Çolakkadioğlu, O. (2012). Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin Ortaöğretim Öğrencileri İçin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 387-403. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19551/208393> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Demiral, Ü. ve Türkmenoğlu, H. 2018. Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyobilimsel bir konuda karar verme stratejilerinin alan bilgileriyle ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 309-340. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/517875> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Demirbaş-Nemli, B. (2018). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilişsel karar verme becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir model uygulaması*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, E. 2004. Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (15), 25-35. <https://acikerisim.selcuk.edu.tr/items/a26b2f88-657b-4174-b2cf-554545911159> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.

- Dinklage, L. B. (1967). Adolescent choice and decision-making, monograph 2 A, studies of adolescents in secondary schools. *Harvard School of Education. Publications Office: Cambridge.*
- Driver, R., Newton, P & Osborne, J. (1998). Establishing the norms of scientific argumentation in classrooms. *John Wiley & Sons, Inc.*, 84, 287-312. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-237X\(200005\)84:3<287::AID-SCE1>3.0.CO;2-A](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-237X(200005)84:3<287::AID-SCE1>3.0.CO;2-A) adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Duru, H., (2019). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunlukları, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinleri Arasındaki İlişkilerin incelenmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Dülger, Ö. (2008). *Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek İle Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin, üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fitzgerald, D. R., Mohammed, S. & Okudan Kremer, G. (2017). Differences in the way we decide: *The effect of decision style diversity on process conflict in design teams.* *Personality and Individual Differences*, 104, 339-344. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.08.030> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Gambetti, E., Fabbri, M., Bensi, L. & Tonetti, L. (2007). Contribution to the Italian validation of the general decision-making style inventory. *Personality and Individual Differences*, 44, 842–852. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.10.017> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Güçray, S. S. 1998. Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (9), 7-16. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21429/229661> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Güçray, S. S., Çolakkadıoğlu, A. G. O., ve Çekici, A. G. F. (2009). Grup Uygulamalarında Aktiviteler Egzersizler: Amaçları Çeşitleri ve Uygulama Örnekleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 194-236. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/50536> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Goloğlu, S. 2009. *Fen eğitiminde sosyo-bilimsel aktivitelerle karar verme becerilerinin geliştirilmesi: dengeli beslenme.* Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gülhan, F. (2012). *Sosyo-Bilimsel Konularda Bilimsel Tartışmanın 8. Sınıf Öğrencilerinin Fen Okuryazarlığı, Bilimsel Tartışmaya Eğilim, Karar Verme Becerileri ve BilimToplum Sorunlarına Duyarlılıklarına Etkisinin Araştırılması.* Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gresch, H., & Bögeholz, S. (2013). Identifying non-sustainable courses of action: A prerequisite for decision-making in education for sustainable development. *Research in Science Education*, 43(2), 733-754.
- Hamarta, E., Baltacı, Ö., Ömer, Ü., ve Demirbaş, E. (2010). Lise öğrencilerinin utancıklarının algılanan anne tutumları ve problem çözüme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (21), 73- 82. <https://doi.org/10.21560/spcd.89130> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Harren, V. A. (1979). A model of career decision making for college students. *Journal of vocational behavior*, 14(2), 119-133. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(79\)90065-4](https://doi.org/10.1016/0001-8791(79)90065-4) adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Hulderman, A. M. 2003. *Decision-making styles and learning strategies of police officers: implications for community policing.* [Unpublished doctoral thesis]. Klahoma State University, Faculty of the Graduate College of the Oklahoma State University, Oklahoma.
- İşığıçok, E., (2015). Karar vermeye giriş. M. Aytaç (Ed.) ve N. Gürsakal (Ed.), *Karar Verme* (ss. 2-3). Bursa: Dora Yayıncılık.

- Izgar, G. (2003). *Okul yöneticilerinin karar verme stratejileri ve yeterlilikleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Izgar, H ve Yılmaz, E. 2007. PİO ve YİBO'nda görev yapan okul yöneticilerinin karar vermede özsayı ve karar verme stilleri arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 342-351. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61793/924167>
- İlmez, M. (2010). *Bir Kamu Kurumundaki Görevli Yöneticilerin ve Çalışanların Liderlik Stilleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ufuk Üniversitesi, Ankara.
- Jho, H., Song, J., & Levinson, R. (2013). Views on the orientation of science in decision-making revealed in undergraduate students' discussion on socio scientific issues. *Journal of The Korean Association For Science Education*, 33(3), 581-596.
- Johnson, R. H. (1978). Individual Styles of Decision Making: A Theoretical Model for Counseling. *Personnel and Guidance Journal*, 56(9), 530-6. <https://eric.ed.gov/?id=EJ183066> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Kahneman, D. (2003). A perspective on judgment and choice: Mapping bounded rationality. *Progress in Psychological Science around the World. Vol. 1 Neural, Cognitive and Developmental Issues.*, 1-47.
- Karakaşoğlu, N. (2008). *Bulanık çok kriterli karar verme yöntemleri ve uygulama*. [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Karcılı, (2022). *Argümantasyon Temelli Sosyobilimsel Konu Öğretiminin 7. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarına, Argümantasyon Düzeylerine, Karar Verme Becerilerine ve Karar Verme Stillere Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli.
- Kardaş, N. (2013). *Fen eğitiminde argümantasyon odaklı öğretimin öğrencilerin karar verme ve problem çözme becerilerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kaşık, D.Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kılıncı, A., Kelly, T., Eroglu, B., Demiral, U., Kartal, T., Sonmez, A. and Demirbag, M. (2017). Stickers to facts, imposers, democracy advocators, and committed impartialists: Preservice science teachers' beliefs about teacher's roles in socioscientific discourses. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 15(2), 195-213. <https://doi.org/10.1007/s10763-015-9682-x> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Kiriktiir, H. (2022). *Ortaokul 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersi Sınav Kaygılarının, Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Ve Karar Verme Becerilerinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
- Köksal, A. (2003). *Ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (2006). Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). *Pdr'de kullanılan ölçekler*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kütük, F. (2021). *Farklı Zeka Alanlarına Sahip Ortaokul Öğrencilerinin Biyoteknoloji Uygulamalarına İlişkin Karar Verme Süreçleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Burdur.
- Lewis, D. (1981). Causal decision theory. *Australasian journal of philosophy*, 59(1), 5-30. <https://doi.org/10.1080/00048408112340011> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Mann, L., Harmoni, R., & Power, C. (1989). Adolescent Decision-Making: The Development of Competence. *Journal of Adolescence*, 12(3), 265. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(89\)90077-8](https://doi.org/10.1016/0140-1971(89)90077-8) adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Marco, C. D., Hartung, P. J., Nevman, I., and Parr, P. (2003). Validitiy of the decisional process inventory. *Journal of vocational behavior*. 63, 1-19. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00018-0](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00018-0) adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.

- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Merriam, S., & Tisdell, E. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (Fourth Edition b.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. MEB.
- Nardi, H. A. and Wales, E. C. (1985). Teaching decision making with guided design. A.L. Costa (Ed.), In *Developing minds: A resource book for teaching thinking* (pp. 222- 225). Alexandria VA: ASCD.
- Nas, S. 2006. *Gemi operasyonlarının yönetiminde kaptanın bireysel karar verme süreci analizi ve bütünleşik bir model uygulaması*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öncül, B. (2013). *İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özcan, B. (2005). *Anne-Babaları Boşanmış ve Anne-Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öztabak, M. Ü. (2013). *Farklı okul türlerinde öğrenim gören lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre düşünme stilleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, N., Kutlu, M. ve Atlı, A. (2011). Anne baba tutumlarının ergenlerin karar verme stratejilerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (İNÜJFE)* , 12 (2), 45-64. <https://dergipark.org.tr/en/pub/inuefd/issue/8699/108638> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Öztürk, S. (2012). *Sosyo-Bilimsel Bir Konu Olan Hidroelektrik Santraller Konusunda Değişik Gruplardan İnsanların Karar Verme Süreçlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. (M. Bütün, & S. Demir, Çev.; 3. Edition) Sage Publications.
- Payne, W.J., Bettman, R.J. & Johnson, J.E. (1993). *The adaptive decision maker*. (p. 21-33). Cambridge University Pres. Cambridge.
- Phillips, S. D., Paziienza, N. J., & Ferrin, H. H. (1984). Decision-making styles and problemsolving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 497-513. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.31.4.497> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Prachagool, V., Nuangchalerm, P., Subramaniam, G., & Dostál, J. (2016). Pedagogical decision making through the lens of teacher preparation program. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 4(1), 41-52. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jegys/issue/37319/430645> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Prajapati, R., Sharma, B., Sharma, D. (2017). Significance of life skills education. *Contemporary Issues in Education Research (CIER)*, 10(1), 1-6. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1126842> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Preseisen, B. Z. (1991). Thinking skills: meanings and models revisited. A. Costa (Ed) *Developing Minds: A Source Book For Teaching Thinking*. Virginia: Association For Supervision and Curriculum Development.
- Purzer, Ş., & Chen, J. (2010, June). *Teaching decision-making in engineering: a review of textbooks and teaching approaches* (p. 15-1170). Proceedings of the American Society for Engineering Education Conference, Louisville, KY.
- Ross, J. A. (1981). *Improving adolescent decision making skills*. *Curriculum Inquiry*, 11(3), 279-295. <https://doi.org/10.1080/03626784.1981.11075260> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.

- Şirin, S. (2019). *Yetişkin çocuklar bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Sakallı, A. (2019). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının üst bilişsel farkındalıkları ve karar verme stillerinin karar verme becerilerine göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sinop.
- Sardoğan, M.E., Kaygusuz, C. ve Karahan, T.F., 2006, Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. *Mersin üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 2(2), 184-194. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/160988#page=80> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Sarı, E. (2008). The relations between decision making in social relationships and decision making styles. *World Applied Sciences Journal*, 3 (3), 369 381. <https://eric.ed.gov/?id=ED500708> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Sarıkaya, M. (2013). *Karar verme süreçleri ve örgütsel sessizlik*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale.
- Schwarz, N. (2000). Emotion, cognition, and decision making. *Cognition & Emotion*, 14(4), 433-440. <https://doi.org/10.1080/026999300402745> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Scott, S., G. ve Bruce, R. A. 1995. "Decision making style, the development of a new measure". *Educational and Psychological Measurement*, 55 (5). <https://doi.org/10.1177/0013164495055005017> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Sefil, S., ve Çilingiroğlu, H. K. (2011). Davranışsal finansın temelleri: Karar vermenin bilişsel ve duygusal eğilimleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 252-262. <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s19/247-268.pdf> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Sinangil, K. H. (1992). Yönetici adaylarında karar verme ile kaygı ilişkileri. VII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Skorepa, M. (2010). *Decision making: A behavioral economic approach*. UK: Macmillan International Higher Education.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1998). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Taşdelen, A. (2001). Öğretmen adaylarının bazı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 40-51. <https://dergipark.org.tr/en/pub/pauefd/issue/11133/133151> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Taşdelen, A. (2002). *Öğretmen adaylarının farklı psikososyal değişkenlere göre karar verme stilleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Taşdelen, A. (2004). Karar verme stilleri ölçeğinin öğretmen adayları için geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 16(10), 118- 127. https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Aqcd%3A7%3A6892295/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Aqcd%3A14669691&crl=c&link_origin=scholar.google.com adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Tatlıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 150-170. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423870784.pdf> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Tekin, Ö.A., Ehtiyar, V.R., 2010. Yönetimde Karar Verme: Batı Antalya Bölgesindeki Beş Yıldızlı Otellerde Çalışan Farklı Departman Yöneticilerinin Karar Verme Stilleri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), 3394-3414. https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/08/5_OTekin_REhtiyar.pdf adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Tetlock, P. E., Peterson, R. S. & Berry, J. M. (1993). Flattering and unflattering personality portraits of integratively simple and complex managers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(3), 500-511. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.3.500> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.

- Torun, F. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde argümantasyon temelli öğretim ve karar verme becerisi arasındaki ilişki düzeyi*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tunç, A. (2011). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uludağ, S. A. ve Doğan, H., (2016). Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinin Karşılaştırılmasına Odaklı Bir Hizmet Kalitesi Uygulaması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 17-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32908/365616> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Wray, C. (2017). A proposed new psychological model for judgement and decision-making: Integrating the tri-partite model with hemispheric difference. *Leadership & Organization Development Journal*, 38(4), 549–563. <https://doi.org/10.1108/LODJ-06-2015-0120> adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Yalın, F. A. (2021). *Sosyal bilgilerde karar verme becerisi: yedinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaşlıoğlu, M. (2007). *Karar verme sürecinde eğilimler ve bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Yıldız, A.G.M., Çiftçi, E., Karal, H. (2017). *Bilişimsel düşünme ve programlama*. Eğitim teknolojileri okumaları, 75-86. https://www.researchgate.net/profile/Merve-Yildiz-2/publication/320592639_Bilisimsel_Dusunme_ve_Programlama/links/59ef530ca6fdccd492871e01/Bilisimsel-Duesuenme-ve-Programlama.pdf adresinden 19.3.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Yiğit, A., 2005. *Lise öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenlere göre yordanması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zeidler, D. L., Sadler, T. D., Simmons, M. L., & Howes, E. V. (2005). Beyond STS: A research-based framework for socioscientific issues education. *Science education*, 89(3), 357-377.

Extended Abstract

Introduction

In countries that are development-oriented as a society, 21st century skills gain importance in education and training. Because a qualified individual who meets the requirements of the age should have the skills of questioning, critical thinking, researcher and decision-making (Bozkurt, 2014). These skills are important for the development of individuals who will ensure the transition to a period in which production increases in a society where consumption increases and who approach problems in a solution-oriented manner (Yıldız, Çiftçi & Karal, 2017). Decision-making skills should be developed with the help of practices in which the process is experienced and analyzed rather than a superficial education due to its nature. In particular, the competencies of prospective teachers studying in higher education institutions should be evaluated and improved (Erduran Avcı & Kamer, 2018). Decisions, depending on the nature of the problem situation encountered, can sometimes be passed over with simple, instant solutions, while sometimes they may have importance that requires complex processes and will shape the life (Çolak, 2022). The decisions we make in the face of situations can be instant decisions that have not been thought about much, or decisions that are accepted as a result of a very long evaluation process (Yiğit, 2005). As can be understood from this, the quality of the decision and the time required depend on the importance of the situation and the various factors affecting this situation for the individual. If the decision-making individual can succeed in using the knowledge gained from personal and environmental factors effectively and positively in line with his/her goals, he/she will also be able to direct the impact of factors on his/her decisions (Sardoğan, Kaygusuz & Karahan, 2006). The main situation that shapes this behavior of the individual is his/her decision-making styles. Because individual and characteristic features are the main elements that determine the decision-making styles of the individual (Taşdelen, 2001; Avşaroğlu, 2007; Sarı, 2008). When the studies on decision-making are examined, the decision-making styles of the individual are of great importance. Scott and Bruce (1995) state that decision-making styles are not personality traits of an individual, but rather learned behaviors that are revealed in similar situations. Based on this definition, they propose four decision-making styles. These styles are rational, intuitive, dependent and avoidant decision-making styles. Later, as a result of their studies, a new style was added as spontaneous-instantaneous decision making. Decision-making style is affected by the characteristics and motivation of the individual (Taşdelen, 2002). The way an individual handles the issue, his/her attitude, reaction and behaviors while making a decision about a subject reveals his/her decision-making style. For this reason, each decision maker uses different styles and strategies in his/her decisions (Phillips et al., 1984; Payne et al., 1993; Ersever, 1996). For this reason, there are various decision-making styles defined by many researchers (Tekin & Ehtiyar, 2010). In this study, Scott and Bruce's (1995) five decision-making styles are discussed. These styles are the styles investigated within the scope of this study. The focus of the study was to examine the effect of the training designed to improve pre-service teachers' decision-making skills on the change of pre-service teachers' decision-making styles at the end of the process. In this direction, the following research questions were investigated:

1. What are the decision-making styles of pre-service teachers?
2. Has individual change and development occurred in pre-service teachers as a result of the training provided to improve their decision-making skills?

Method

In this study, case study was selected as the research model among qualitative research methods. With a group of pre-service science teachers, the process of change brought about by the training process on decision-making skills, decision-making process and decision-making styles was examined. The decision-making styles of pre-service teachers were analyzed in depth and supported with their reasons. The study group consisted of 9 female and 4 male pre-service teachers studying in the third year of Science Teacher Education who participated in the study voluntarily. The semi-structured interviews used in the study were prepared by the researcher and presented to the expert opinion and necessary revisions were made. In this research process, the pre-interviews with the pre-service teachers participating in the study were conducted in an average of 8 minutes and the final interviews were conducted in an average of 40-45 minutes. The interviews were analyzed in detail in accordance with the case study and the results were interpreted. In order to increase the reliability of the research, after the researcher completed the coding process, the interview data were analyzed by an expert. In line with the revisions given by the expert, the codes were reorganized twice and finalized.

Findings

In the pre-interview, it was aimed to reveal the decision-making styles of pre-service teachers. As a result of the analysis of the qualitative data obtained from 13 pre-service teachers; 15 codes categorized under the themes of "Influencing Factors" and "Styles" were obtained. By examining the themes in detail, the factors that the pre-service teachers mentioned as influencing their decision-making styles were mostly environmental factors and the mental-emotional state of the individual, respectively. The findings obtained from the final interviews conducted at the end of the process were analyzed under five headings: Rational decision-making style, Intuitive decision-making style, Dependent decision-making style, Avoidance decision-making style and Spontaneous-instant decision-making style. Various themes, 15 in total, and 61 codes were obtained from the themes. When the themes were analyzed, it was observed that pre-service teachers stated that they experienced change and development in the desired direction in their decision-making styles.

Conclusion and Discussion

When the findings regarding the rational decision-making style were examined in the final interviews, it was determined that the statements of the pre-service teachers reflecting rationality were significantly more than the statements that did not reflect rationality. In this case, pre-service teachers with rational decision-making style expressed the necessity of the process in decision-making and avoiding instant decision-making. Rational decision-making style involves evaluating and investigating options with a rational approach (Scott ve Bruce, 1995). In this respect, the data obtained are consistent with the literature. Although pre-service teachers made intuitive decisions in situations where they could not control their emotions, it was stated in their statements that they tried to prevent these decisions and tried to make decisions with a rational process. It was seen that the pre-service teachers, who stated that such situations decreased with the education process, became aware of the importance of rational decision-making style. In individuals with dependent decision-making style, it is seen that the family factor affecting individuals is still effective in the education process. In the study

conducted by Yalın (2021), it was determined that students generally tend to consult with the individuals around them while making their decisions. It was determined that the decisions made were decisions made in the dependent style, which is similar to the findings of this study. It was observed that pre-service teachers generally avoided making sudden decisions and the reason for this situation was that the decision-making process they learned through education could not be used in sudden decisions. Taşdelen (2004) defines spontaneous-instantaneous decision-making style as making decisions instantly, without thinking and without evaluating options. This definition is similar to the findings obtained from the study. When the examples in the statements of some pre-service teachers are examined, it is seen that there are simple situations in daily life that cannot affect the life of the individual. At the end of the research, it is seen that with the increase in decision-making skill level, students prefer to use the rational decision-making style more frequently in their statements. However, it is seen that they avoid making decisions in avoidance and spontaneous style. This situation is similar to the research results of Sakallı (2019). When the literature was examined, it was observed that studies on decision-making styles were conducted in quantitative dimension. This situation determines the decision-making styles that individuals have, but it is insufficient to explain the reasons for this. In addition, individuals can use different decision-making styles for different situations and the reasons for using these styles are important. It is not possible to explain this situation only with quantitative methods. Therefore, in order to fill this gap in the literature, more studies in which qualitative or qualitative mixed methods are preferred should be conducted.

Contribution Rate of the Researchers (*if more than one*)

This work is part of a master's thesis completed by the second author. The authors declare that they have contributed equally to the article.

Statement of Conflict of Interest

The authors declare that they have no conflicts of interest to disclose.